

FINANSMINISTERIET

KONVERGENSPROGRAM FOR DANMARK

Opdatering for perioden
2003-2010

NOVEMBER 2003

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Indledning.....	2
2.	Strategi og målsætninger frem til 2010.....	3
2.1.	Målsætninger for den økonomiske politik.....	3
2.2.	Penge- og valutakurspolitik.....	4
2.3.	Finanspolitisk holdbarhed.....	5
2.4.	Skatte- og udgiftspolitikken.....	6
2.5.	Struktur- og arbejdsmarkedspolitik.....	7
3.	Konjunkturudsigter og mellemfristet fremskrivning til 2010... 10	
3.1.	International økonomi og finansielle forudsætninger.....	10
3.2.	Konjunkturudsigterne.....	11
3.3.	Beskæftigelses- og produktivitetsforudsætninger til 2010.....	13
3.4.	Løn og priser.....	16
3.5.	Betalingsbalance og udlandsgæld.....	17
4.	Udsigterne for de offentlige finanser.....	18
4.1.	De offentlige finanser i hovedtræk.....	18
4.2.	Finanspolitikken.....	19
4.3.	De offentlige indtægter.....	22
4.4.	De offentlige udgifter.....	24
4.5.	Saldoen for de offentlige delsektorer.....	25
4.6.	Den offentlige gæld.....	26
5.	Langsigtede fremskrivninger, befolkningsaldring og finanspolitisk holdbarhed.....	28
5.1.	Langsigtet pres på de offentlige finanser	28
5.2.	Finanspolitisk holdbarhed og krav til offentlige overskud....	29
6.	Følsomhedsanalyse.....	32
6.1.	Konjunkturmæssige risici.....	32
6.2.	Langsigtede risici og finanspolitisk holdbarhed.....	34
	Appendiks 1: Langsigtede fremskrivninger af de offentlige finanser..	37
	Appendiks 2: Sammenligning med Konvergensprogram 2002	40
	Bilagstabeller	43

Opdateret konvergensprogram for Danmark

1. Indledning

Dansk økonomi er påvirket af den internationale afmatning, men fremstår fortsat forholdsvis robust. Der er overskud på de offentlige finanser, lav inflation og store overskud på betalingsbalancen. Beskæftigelsen er faldet, mens arbejdsløsheden er steget siden starten af 2002. Men ledigheden er fortsat lav i historisk og international sammenhæng. Det forventes fortsat, at ledigheden vil aftage i løbet af 2004, bl.a. som følge af forholdsvis lavt renteniveau, bedre internationale konjunkturer og den aftalte finanspolitik for 2004.

På den baggrund er de centrale udfordringer i finanspolitikken navnlig koncentreret om at sikre en holdbar udvikling i de offentlige finanser, bla. i lyset af det fremtidige aldersbetingede udgiftspres. Det stiller som udgangspunkt krav om en stram og prioriteret styring af de offentlige udgifter og en yderligere strukturpolitisk indsats i de kommende år, som kan skabe grundlag for en varig stigning i beskæftigelsen. Der er nedsat en Velfærdskommission, som bla. skal komme med forslag til at øge beskæftigelse og arbejdsstyrke på mellemfristet sigt.

Konvergensprogrammet for 2003 (KP03) indregner de overordnede finanspolitiske målsætninger frem mod 2010¹. I forhold til KP02 er de mellemfristede krav til finanspolitikken og beskæftigelsen genberegnet blandt andet i lyset af aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst og aftalen om ændret beskatning af Nordsø-aktiviteterne. Forløbet indebærer overordnet, at de opstillede mål og forudsætninger for beskatning, service og beskæftigelse frem mod 2010 er afstemt med en holdbar udvikling i de offentlige finanser.

¹ Konvergensprogrammet udarbejdes i henhold til Rådsforordningen om Stabilitets- og Vækstpagten (nr. 1466/97). Ifølge forordningen skal eurolandene udarbejde stabilitetsprogrammer, mens de øvrige lande udarbejder konvergensprogrammer. Det foreliggende konvergensprogram følger de retningslinier, der er tiltrådt på ECOFIN rådet 10. juli 2001. Opdateringen af det danske konvergensprogram sendes til Folketinget.

Fremskrivningen er baseret på de seneste konjunkturskøn fra *Økonomisk Redegørelse*, august 2003, som bl.a. indregner forslaget til Finanslov for 2004. Nye konjunkturskøn, som indregner aftalen om finanslov for 2004, offentliggøres medio december 2003, jf. afsnit 3. Det forventes at vækst og beskæftigelse i 2003 reduceres i forhold til grundlaget fra august, mens de fremadrettede udsigter og kravene til finanspolitikken ikke påvirkes væsentligt.

2. Strategi og målsætninger frem til 2010

2.1. Målsætninger for den økonomiske politik

Det overordnede mål for den økonomiske politik er navnlig at sikre høj og stabil beskæftigelse, holdbar finanspolitik og gode rammevilkår for vækst. Hovedelementerne i makro- og strukturpolitikken er følgende:

- *Penge- og valutakurspolitik.* Fortsat pris- og valutakursstabilitet i kraft af den faste kronkurs over for euroen.
- *Finanspolitisk holdbarhed.* Holdbare overskud på de offentlige finanser på 1½-2½ pct. af BNP i *gennemsnit* frem mod 2010. Målsætningen giver plads til at lade de automatiske stabilisatorer virke, hvilket bidrager til at dæmpe konjunkturbevægelserne. Det er samtidig regeringens mål at halvere den offentlige ØMU-gæld som andel af BNP frem mod 2010.
- *Skatte- og udgiftspolitik.* En sænkning af beskatningen i kraft af skattestoppet og lavere skat på arbejdsindkomst. Bedre offentlig service især på borgernære kerneområder skal nå inden for rammerne af en stram offentlig udgiftsstyring. Det kræver en skarp prioritering og større effektivitet, bl.a. i form af mere frit valg mellem offentlige og private udbydere af serviceydelser.
- *Struktur- og arbejdsmarkedspolitik.* Reforme, der gør det muligt at nå de ambitiøse målsætninger for beskæftigelsen. Desuden skal produktivitetsvæksten styrkes bl.a. gennem øget konkurrence og åbenhed, bedre rammevilkår og mindre administrative byrder for private og offentlige virksomheder.

Disse målsætninger er i overensstemmelse med EU-traktaten og opfylder kravene i Stabilitets- og Vækstpagten. De er endvidere i tråd med EU's

overordnede retningslinjer for den økonomiske politik (Broad Economic Policy Guidelines, BEPG).

2.2. Penge- og valutakurspolitik

Pengepolitikken fastlægges med henblik på at holde kronkursen inden for et snævert bånd på $\pm 2\frac{1}{4}$ pct. over for euroen i overensstemmelse med ERM2 aftalen. Afvigelser fra centralkursen har i praksis været langt mindre end båndbredden.

Der er bred opbakning til fastkurspolitikken i det danske folketing, og regeringen lægger afgørende vægt på, at troværdigheden omkring fastkurspolitikken fastholdes. Med fokus på stabilitet og holdbarhed vil finanspolitikken bidrage til at understøtte fastkurspolitikken.

Fastkurspolitikken har medført, at inflationen i en årrække har været lav og stabil. Med en fast kronkurs overfor euro, tjener euroområdet lave inflation som et anker for dansk inflation og danske inflationsforventninger. Siden euroens indførelse har den danske inflation i store træk fulgt inflationen i euroområdet.

De pengepolitiske renter følger i praksis ECBs toneangivende rente, med en positiv risikopræmie, som typisk har ligget i intervallet 15-50 basispoint siden 1999. Risikopræmien, som også afspejles i de lange renter, er udtryk for en omkostning ved at stå uden for eurosamarbejdet.

Danmark opfyldte i 2002 alle fire konvergenskriterier, *jf. tabel 2.1.*

Tabel 2.1. Konvergenskriterier i 2002

	Forbrugerpris- inflation (HICP)	Langfristede rentesatser (10 årig stat)	Offentlig saldo	Offentlig gæld
	Pct.	Pct.	----- Pct. af BNP -----	-----
Danmark.....	2,4	5,1	1,7 ¹	45,5
Euroområdet.....	2,3	4,9	-2,2	69,0
Konvergenskriterie ...	2,9	6,8	-3,0	60,0

1) Opgjort i henhold til proceduren om uforholdsmæssigt store underskud (EDP), *jf. bilagstabel B.3.* På nationalregnskabsbasis udgør saldoen 1,6 pct. af BNP. Konvergensprogrammet i øvrigt benytter nationalregnskabsbasis.

Kilde: EU-kommissionen og Danmarks Statistik.

2.3. Finanspolitisk holdbarhed

Det er et centralt sigtepunkt, at finanspolitikken overordnet skal opfylde kravet om holdbarhed. Finanspolitisk holdbarhed indebærer, at de opstillede forudsætninger omkring beskatning og service frem mod 2010 kan fastholdes i årene herefter, uden at der bliver behov for opstramninger for at forhindre ukontrollerede stigninger i den offentlige gæld.

I henhold til fremskrivningen kræver en holdbar finanspolitik et *gennemsnitligt* overskud på de offentlige finanser på ca. 2 pct. af BNP i perioden 2003-10 (det præcise krav er et gennemsnitligt overskud på 1,9 pct. af BNP, *jf. afsnit 5*)². Det indebærer, at den offentlige gæld – og rentebetalingerne på gælden – falder markant, hvilket bidrager til at skabe plads til at finansiere de beregnede fremtidige udgiftsstigninger.

På den baggrund er det operationelle mål for finanspolitikken at fastholde et overskud på 1½-2½ pct. af BNP i gennemsnit frem mod 2010. Fastlæggelsen af målsætningen som et interval afspejler den usikkerhed, der er forbundet med beregningen af de langsigtede krav til den finanspolitiske holdbarhed.

Det offentlige overskud kan i enkeltår afvige fra det opstillede målinterval som følge af konjunkturbevægelser eller midlertidige aktiekursudsving. Målsætningen om det *gennemsnitlige* overskud til 2010 giver således plads til, at de automatiske stabilisatorer kan virke fuldt ud, og dermed bidrage til at dæmpe konjunkturudsving. Målsætningen kræver tilbageholdenhed i finanspolitikken, når ledigheden er lav og konjunkturerne er gode, og sikrer finanspolitiske handlemuligheder i tilfælde af større tilbageslag.

Det er vurderingen, at finanspolitikken i 2003 og 2004 er på sporet i forhold til de fastlagte mål. Overskuddet på den *strukturelle* offentlige saldo (som er den faktiske saldo korrigeret for konjunkturbetingede og andre midlertidige forhold) skønnes til 2,0 pct. af BNP i 2003 og ligger dermed midt i det opstillede målinterval.

² I tekniske termer indebærer finanspolitisk holdbarhed, at regeringen skal overholde sin intertemporale budgetrestriktion baseret på et "kravforløb" til 2010 og et "neutralt" scenarie efter 2010, hvor forløbet for udgifter og indtægter i forhold til nominelt BNP hovedsageligt er påvirket af demografiske forskydninger.

I 2004 skønnes overskuddet på den strukturelle saldo at udgøre 1,7 pct. af BNP. Det lavere overskud skal ses i lyset af aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst, hvoraf den største del indføres i 2004.

De mellemfristede mål for de offentlige finanser er i overensstemmelse med Stabilitets- og Vækstpagtens regler. Målet for det offentlige overskud er således mere ambitiøst end pagtens krav om ”tæt på balance eller i overskud” på mellemfristet sigt, netop for at tage ”højde for det fremtidige udgiftspres forbundet med befolkningsaldringen”, som efterspurgt i adfærdskodeksen for stabilitets- og vækstprogrammer. Målsætningen tager endvidere højde for ”muligheden for ugunstige konjunkturer og andre uforudsete risici under samtidig overholdelse af referenceværdien for den offentlige budgetbalance [på -3 pct. af BNP]”.

2.4. Skatte- og udgiftspolitikken

Omdrejningspunktet i skattepolitikken er skattestoppet.

Skattestoppet indebærer, at ingen skat eller afgift må stige, uanset om den er fastsat i procentstørrelse eller i kronebeløb. Desuden lægges loft for den nominelle ejendomsværdiskat. På grund af nominalprincippet for punktafgifter og ejendomsværdiskat indebærer skattestoppet – som er forudsat videreført til 2010 – et fald i den betalte skat på $\frac{3}{4}$ pct. af BNP sammenlignet med et forløb, hvor punktafgifter mv. fastsat i kronebeløb aktivt øges i takt med priserne.

Udover at sætte en stopper for den historiske tendens til højere beskatning (navnlig på kommune- og amtsniveau), vil skattestoppet isoleret set bidrage til at sikre en strammere styring af udgifterne, jf. også *afsnit 4.4.*

Med implementeringen af skatteaftalen i Finanslovsforslag 2004 sænkes skatten på arbejdsindkomst. Grænsen for 6-pct. mellemskatten hæves trinvis fra 2004-07, og der indføres et beskæftigelsesfradrag, som øger efter-skat indtjeningen ved arbejde i forhold til at være på overførselsindkomst, jf. *afsnit 4.3.*

Reduktionen af arbejdsindkomstbeskatningen er finansieret inden for de mellemfristede rammer, som bl.a. forudsætter begrænset vækst i det offentlige forbrug og større (strukturel) beskæftigelse.

De samlede beløb til henholdsvis lavere skat og bedre service (dvs. realvækst i det offentlige forbrug ift. det beregnede demografiske træk) frem mod 2010 svarer til det afsatte beløb i den oprindelige 2010-fremskrivning *En holdbar fremtid – Danmark 2010*, som blev fremlagt af den tidligere regering i 2001, men prioriteringen mellem offentlige udgifter og beskatning – og dermed privat forbrug – er lagt om. Målsætningen om realvækst i det offentlige forbrug er således 0,7 pct. i 2004 og ½ pct. i perioden 2005-10, mod 1 pct. årligt i 2004 og 2005 og ½ pct. i perioden 2006-10 i den oprindelige 2010-plan.

Den forudsatte realvækst i det offentlige forbrug overstiger det såkaldte reale demografiske træk, som kan beregnes med baggrund i befolkningsforskydningerne og aldersfordelingen af de offentlige udgifter. Den demografiske komponent vokser således med ca. ¼ pct. årligt i perioden 2003-10. Der er derfor i gennemsnit plads til en vis vækst i de offentlige servicestandarder. Mervækst derudover på nogle områder skal i så fald modgås af mindrevækst på andre områder.

Den i historisk sammenhæng begrænsede ramme for realvækst i det offentlige forbrug prioriteres til kerneområder som fx sygehuse, ældrepleje og uddannelse.

Det er et mål at styrke effektiviteten i offentlig administration og service, navnlig ved at se nærmere på de regionale strukturer og opgavefordelingen mellem amter og kommuner, fremme digitaliseringen, øge brugen af offentlig-private partnerskaber og fortsætte privatiseringen af offentlige selskaber. Frit valg mellem offentlige og private udbydere af serviceydelser skal udbygges og styrkes, herunder inden for daginstitutionsområdet, skolevalg og på sundhedsområdet.

Disse skatte- og udgiftsmålsætninger er på linje med anbefalingen i EU's overordnede retningslinjer for den økonomiske politik om at sikre udgiftskontrol på alle niveauer i den offentlige sektor.

2.5. Struktur- og arbejdsmarkedspolitik

Et centralt mål i det mellemfristede forløb er at øge den *strukturelle* beskæftigelse med ca. 52.000 personer fra 2003 til 2010 (svarende til omtrent 2 pct.). Kravet til beskæftigelsen er afstemt efter, at

finanspolitikken skal være holdbar givet målsætningerne om lavere skat og bedre offentlig service.

I fravær af yderligere strukturreformer er det vurderingen, at den strukturelle beskæftigelse vil være stort set uændret fra 2003 til 2010 (der skønnes et lille fald på 1.000 personer). Dette skøn omfatter bl.a. virkningen af *Lavere skat på arbejdsindkomst* og *Flere i arbejde*. Et sådant forløb ville isoleret set indebære en svækkelse af de offentlige finanser på i størrelsesordenen 0,9 pct. af BNP sammenlignet med de mellemfristede 2010-forudsætninger.

Tabel 2.2. Strukturel beskæftigelse fra 2003-2010 og finanspolitisk holdbarhed

Forløb:	Strukturel beskæftigelse Ændring, 1.000 personer	Finanspolitisk tilpasning Pct. af BNP
Ingen yderligere reformer	-1	0,9
2010-fremskrivning	52	0,0

Kilde: Egne beregninger.

I fravær af yderligere strukturpolitiske tiltag ville der således ifølge beregningerne udestå en finanspolitisk tilpasning på 0,9 pct. af BNP for at sikre stabil offentlig gældskvote på langt sigt (eller tilsvarende større beskæftigelse på den anden side af 2010), *jf. tabel 2.2.*

Provenuvirkningerne af skattestoppet, lavere skat på arbejdsindkomst og vækst i de reale servicestandarder fra 2003 til 2010 svarer samlet til 1,7 pct. af BNP, *jf. afsnit 5.2.* Det er dermed kun ca. halvdelen af disse provenuvirkninger, som i henhold til beregningerne forudsætter større beskæftigelse frem mod 2010.

Samlet kræver 2010-forløbet dermed nye strukturreformer, i tillæg til de allerede gennemførte, som kan øge den strukturelle beskæftigelse med ca. 53.000 personer eller knap 2 pct. frem mod 2010. For at nå dette mål skal der sættes ind på flere fronter:

- Bedre integration af indvandrere på arbejdsmarkedet.
- Hurtigere gennemløb i uddannelsessystemet.

- Større fleksibilitet i tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet³.
- Et mere rummeligt arbejdsmarked.
- Forøgelse af det effektive arbejdsudbud ved mindskelse af sygefraværet.

Nominalprincippet i skattestoppet indebærer endvidere lavere reale afgifter, hvilket isoleret set styrker incitamentet til at øge den gennemsnitlige arbejdstid. Det kan ved videreførelse til 2010 potentielt aflaste kravet om større beskæftigelse, måske med op mod 5.000 personer, fordi nominalprincippet er finansieret inden for de mellemfristede rammer.

Der er nedsat en Velfærdskommission, som skal analysere og komme med konkrete forslag til reformer af den danske velfærdsmodel, bl.a. med sigte på at øge arbejdsudbud og beskæftigelse. Forslagene skal være forenelige med og understøtte målsætningen om finanspolitisk holdbarhed, således at finansieringen af velfærdsydelse kan ske uden at beskatningen forøges. Velfærdskommissionen er blevet bedt om at iværksætte en bred offentlig debat om de centrale temaer og skal fremlægge sin endelige rapport inden udgangen af 2005.

Endelig er vækststrategien *Vækst med Vilje* blevet opdateret med regeringens *Vækstreddegørelse 03*. Vækststrategien omfatter overvågning og benchmarking på de områder, der har betydning for vækstmulighederne. På den baggrund er der, som en del af vækststrategien, igangsat konkrete initiativer, som bl.a. sigter på at fremme iværksætterkulturen, styrke konkurrencen og reducere de administrative byrder. Der følges løbende op på indsatsen (jf. den danske Cardiff-rapport).

Strategierne for beskæftigelse og vækst er i overensstemmelse med Lissabon strategien og EU's overordnede retningslinjer for den økonomiske politik. Danmark opfylder Lissabon beskæftigelsesmål-sætningerne.

³ Som et skridt i retning af mere fleksibel seniorpolitik indeholder Finansloven for 2004 mulighed for *opsat pension*, dvs. mulighed for at udsætte udbetalingen af folkepension for dem, som ønsker at arbejde længere end den normale pensionsalder. Beregninger viser, at opsat pension ikke bidrager til at øge det finanspolitiske råderum.

3. Konjunkturudsigter og mellemfristet fremskrivning til 2010

3.1. International økonomi og finansielle forudsætninger⁴

Der er mere overbevisende tegn på fremgang i den internationale økonomi, om end udviklingen fortsat er svag i euroområdet. Aktivitetsvæksten blandt Danmarks handelspartnere ventes gradvist at tage til og nå lidt over den underliggende potentielle vækst i 2004. Det globale opsving ledet af USA understøttes af historisk lave pengepolitiske styringsrenter, lempelig finanspolitik særlig i USA, og aftagende effekter af de stedfundne korrektioner på aktiemarkedet.

Konjunkturfremgangen forudsættes at medføre en gradvis indsnævring af outputgabet frem mod 2006, hvorefter den internationale BNP-vækst antages at følge det underliggende vækstpotentiale. Udlandets vækstpotentiale skønnes til omkring 2¼ pct., sammenvejet med danske eksportmarkedsvægte.

Væksten i verdenshandlen har historisk været større end væksten i BNP som følge af stigende international arbejdsdeling. Det videreføres i fremskrivningen, hvor væksten på eksportmarkederne (og i dansk import) overstiger væksten i BNP, *jf. tabel 3.1.*

Tabel 3.1. Udlandsforudsætninger

	2002	2003	2004	2005	2006	2007-10
	----- Årlig stigning, pct. -----					
Realt BNP ¹⁾	1,5	1,5	2,5	2,4	2,2	2,2
Real markedsvækst, industri	1,4	4,0	7,5	5,3	4,6	4,6
	----- Pct., niveau i slutår -----					
Tyskland, 10-årig eurorente	4,8	4,0	4,5	4,9	5,2	5,6

1) Handelsvægtet.

Kilde: Kommissionens forårsprognose 2003, OECD og egne beregninger.

⁴ Konvergensprogram 2003 er baseret på seneste offentliggjorte konjunkturvurdering, *jf. Økonomisk Redegørelse, august 2003.* Forudsætningerne vedrørende den internationale økonomi er baseret på Kommissionens forårsprognose, som er opdateret på baggrund af senere tilkomne informationer herunder fsva. renter og valutakurser. Kommissionen venter i efterårsprognosen svagere vækst i euroområdet og højere vækst i USA end lagt til grund for Konvergensprogram 2003. Dansk eksportmarkedsvækst skønnes dog kun at ændres marginalt som følge heraf (svarende til en opjustering på henholdsvis 0,2 og 0,1 pct.enheder i 2003 og 2004). De anvendte rente- og valutakurs-forudsætninger (*jf. tabel B.8*) ligger ligeledes tæt op ad Kommissionens efterårsprognose.

I takt med forbedrede internationale udsigter er statsobligationsrenterne i euroområdet steget fra deres historisk lave niveau i midten af 2003. Renten på den tyske 10-årige statsobligation er således steget fra 3,7 pct. medio juni til 4,3 pct. ultimo oktober. I konvergensprogrammet forudsættes en yderligere stigning til ca. 5 pct. i 2005 i takt med øget aktivitet.

Rentespændet mellem tyske og danske 10-årige statsobligationer har siden begyndelsen af 1999 i gennemsnit udgjort 0,3 pct.enheder. Det aktuelt lave renteniveau i udlandet og sunde offentlige finanser i Danmark har medvirket til det lave rentespænd.

Rentespændet til Tyskland skønnes – på baggrund af den historiske sammenhæng mellem rentespænd og inflationsforskelle mv., *jf. Finansreddegørelse 2002* – at stige til omkring 0,5 pct.enhed i 2006, svarende til en ekstrapræmie på omkring 0,35 pct.enhed i forhold til det skønnede niveau ved dansk deltagelse i euroen.

3.2. Konjunkturudsigterne

I konjunkturvurderingen fra august, som bygger på nationalregnskabstal til og med 1. kvartal 2003, forventedes et moderat opsving, som gradvist tager til henimod slutningen af 2003 og med tiltagende styrke i 2004. Udviklingen i erhvervstilliden siden midten af 2003, og de internationale nøgletal understøtter fortsat disse forventninger (i augustvurderingen skønnedes en vækst i BNP på 1,4 pct. i 2003 og 2,3 pct. i 2004, *jf. tabel 3.2*).

Udviklingen i beskæftigelse og produktion har imidlertid været svagere i 2. kvartal i 2003 end forudsat i augustvurderingen. Den næste konjunkturvurdering – som indarbejder de nye oplysninger – offentliggøres først medio december. Vurderingen kan medføre en nedjustering af skønnet for BNP-væksten i 2003, men konjunkturforløbet skønnes fortsat at indebære et gradvist opsving, som tager til i styrke i løbet af 2004. De mulige revisioner for bl.a. de offentlige finanser ligger inden for de grænser, som er angivet i følsomhedsberegningerne i afsnit 6.2.

Forventningen om et moderat dansk opsving understøttes også af en række indenlandske forhold. For det *første* vil aftalen om lavere skat på

arbejdsindkomst fra og med 2004 – som gennemføres for at øge tilskyndelsen til at arbejde – give et bidrag til større aktivitet fra begyndelsen af 2004 i kraft af højere disponible indkomster og privatforbrug. For det *andet* vil indsatsen med at fremrykke investeringer i støtte byggeri, jernbaner mv. bidrage til at modvirke faldet i beskæftigelsen i bygge- og anlægssektoren, der i særlig grad har været berørt af det økonomiske tilbageslag. For det *tredje* er renteniveauet fortsat meget lavt, og de stedfundne renteændringer skønnes at give et mærkbart vækstbidrag i 2004. For det *fjerde* er den private sektors opsparing på et højt niveau, hvilket understøtter forventningerne om tiltagende vækst i det private forbrug.

Tabel 3.2. Nøgletal

	ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2007-10
		----- Pct. -----					
BNP-vækst (faste priser)	B1g	2,1	1,4	2,3	2,2	1,9	1,7
BNP-deflator.....		0,9	2,1	1,8	2,2	2,1	2,1
<i>Vækstkomponenter</i>		----- Realvækst, pct. -----					
Privat forbrug.....	P3	1,9	1,3	3,0	2,4	2,5	2,3
Offentligt forbrug.....	P3	2,1	-0,2	0,7	0,5	0,5	0,5
Faste bruttoinvesteringer	P51	0,3	1,1	3,2	2,9	2,6	2,4
Lagerændringer ¹⁾	P52/3	-0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Eksport	P6	5,8	2,9	4,5	4,4	3,5	3,5
Import	P7	4,2	2,8	5,4	4,3	4,1	4,1
<i>Bidrag til BNP-vækst</i>		----- Realvækst, pct. -----					
Indenlandsk efterspørgsel		1,5	0,8	2,3	1,9	1,9	1,8
Lagerændringer	P52/3	-0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Nettoeksport	B11	0,9	0,2	-0,1	0,3	-0,0	-0,1
<i>Arbejdsmarked</i>		----- Pct. -----					
Beskæftigelse		-0,4	-0,6	0,5	0,5	0,4	0,2
Ledige (pct. af arbejdsstyrken)		5,0	5,9	5,6	5,3	5,1	4,5
Do, EU definition		4,2	5,1	4,9	4,6	4,4	3,9
Timeproduktiviteten i de private byerhverv		1,6	2,5	1,7	2,0	2,0	2,0
Produktivitet (BNP per beskæf.)...		2,4	2,0	1,7	1,7	1,5	1,6

1) Bidrag til BNP-vækst.

Kilde: Danmarks Statistik samt egne beregninger.

Ledigheden er steget siden første del af 2002, men skønnes at toppe hen over årsskiftet og udvise et mindre fald i løbet af 2004. Udviklingen afspejler det ventede vækstforløb med en vis forsinkelse.⁵

Den aktuelle ledighed er lidt større end det beregnede strukturelle niveau, hvilket indikerer et svagt negativt outputgab i 2003. Outputgabets skønnes indsnævret de kommende år og forudsættes lukket i 2005. Væksten i realt BNP antages teknisk at følge væksten i det underliggende potentiale efter 2006.⁶

3.3 Beskæftigelses- og produktivetsforudsætninger frem mod 2010

For perioden 2004-2010 forudsættes en vækst i produktionspotentialet på 1,8 pct, *jf. tabel 3.3*. Afdæmpningen i produktionspotentialet i forhold til perioden 1993-2000 skyldes især, at det kraftige fald i ledigheden i denne periode ikke kan gentages.

Tabel 3.3. Bidrag til produktionspotentialet og BNP

	1980-00	1993-00	2001-10	2004-10
	----- Årlig vækst, pct. -----			
<i>Vækst i produktionspotentiale</i>	1,5	2,5	1,9	1,8
Heraf bidrag fra:				
- Timeproduktivitet	1,8	2,3	1,9	1,8
- Strukturel ledighed	-0,3	0,6	0,1	0,1
- Arbejdsstyrke	0,3	-0,0	0,1	0,1
- Arbejdstid	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2
- Bruttoværditilvækst	1,9	2,8	1,9	1,9
<i>Vækst i BNP</i>	1,8	2,7	1,8	1,9

Kilde: ADAM databank samt egne beregninger.

⁵ De seneste beskæftigelsestal er behæftet med mere end normal usikkerhed som følge af indarbejdelsen af nye datakilder. Omkring en tredjedel af stigningen i ledigheden siden begyndelsen af 2002 afspejler endvidere et fald i aktiverings-omfanget. Internationalt set er ledigheden fortsat forholdsvis lav, og den er ikke steget mere siden det seneste lavpunkt, end i de fleste andre vestlige lande.

⁶ En antaget betydelig reduktion i omfanget af olie- og gasudvindingen i Nordsøen medfører, at den gennemsnitlige BNP-vækst i 2007-10 ikke overstiger 1,7 pct.

Beskæftigelsen

Som nævnt forudsætter fremskrivningen, at den strukturelle beskæftigelse stiger med ca. 52.000 personer (knap 2 pct.) mellem 2003 og 2010. Den faktiske beskæftigelse, som aktuelt ligger under det strukturelle niveau, øges med rundt regnet 65.000 personer i samme periode og opsuger dermed den anslåede konjunkturbetingede del af den aktuelle ledighed.

I fravær af yderligere strukturelle tiltag skønnes den strukturelle beskæftigelse at falde marginalt med 1.000 personer frem til 2010 (jf. tabel 3.4, det udmøntede forløb). Det stort set uændrede beskæftigelsesniveau skyldes to modsatrettede effekter:

På den ene side reducerer den rent demografiske udvikling den strukturelle beskæftigelse frem til 2010 med ca. 42.000 personer, hvis beskæftigelsesfrekvenserne for hver alders-, køns- og herkomstgruppe forudsættes at forblive på niveauet i 2003.

På den anden side medfører lavere tilgang til førtidig tilbagetrækning navnlig i perioden fra 1996 til 2001 og den skønnede virkning af allerede vedtagne reformer en øget erhvervsdeltagelse og dermed et bidrag til højere strukturel beskæftigelse på ca. 41.000 personer eller 1½ pct. fra 2003 til 2010.

De skønnede effekter af allerede vedtagne reformer kan blandt andet henføres til afskaffelsen af overgangsydelsen, førtidspensionsreformen og efterlønsreformen. Initiativerne i *Flere i arbejde* skønnes endvidere at øge beskæftigelsen med ca. 10.000 personer.

Endelig bidrager aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst til øget vækst i beskæftigelse og arbejdsudbud. For det første styrker indførelsen af beskæftigelsesfradraget tilskyndelsen til at tage et arbejde, hvilket skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 3.500 personer. For det andet ventes den højere indtægtsgrænse for mellemskat at øge arbejdsudbuddet, navnlig via længere gennemsnitlig arbejdstid. De to tiltag vurderes samlet set at øge beskæftigelsen målt i fuldtidspersoner med 10-12.000. Idet længere arbejdstid gavner de offentlige finanser mindre end øget beskæftigelse, svarer den samlede effekt på den finanspolitiske holdbarhed til en

førøgelse af beskæftigelsen på ca. 9.000 personer, hvorfor kravet til nye initiativer kan reduceres i dette omfang⁷.

Tabel 3.4. Bidrag til stigningen i beskæftigelsen

	Ændring fra 2003 til 2010 1.000 personer
Demografisk forløb (konstant erhvervsdeltagelse m.v.)	-42
Fald i tilgang til førtidig tilbagetrækning samt skønnede bidrag fra (andre) reformer m.v.	41
- heraf bidrag fra: Flere i arbejde.....	10
- heraf bidrag fra: Beskæftigelsesfradrag.....	3½
Udmøntet forløb.....	-1
Krav til yderligere strukturelle tiltag (ikke-udmøntet krav) ..	53
Samlet krav til stigning i strukturel beskæftigelse	52

Kilde: Egne beregninger.

Beskæftigelsesforudsætningerne i 2010-fremskrivningen kræves yderligere strukturpolitiske tiltag, der øger den strukturelle beskæftigelse med ca. 53.000 personer (ca. 2 pct.). I fremskrivningen antages disse bidrag beregningsteknisk at komme fra reduceret strukturel ledighed med 21.000 personer og en stigning i arbejdsstyrken med ca. 32.000 personer, bl.a. som følge af bedre integration af indvandrere og hurtigere gennemløb i uddannelsessystemet, *jf. afsnit 2.5*.

Den strukturelle ledighed antages dermed at falde fra 5½ pct. i 2003 til 4½ pct. i 2010. Det kræver under gældende regler, at ledigheden i 2010 overvejende er af kortere varighed relateret til jobskifte og særlige forhold som dagpenge under ferie, midlertidige hjemsendelser, supplerende dagpenge mv.

Produktivitet og arbejdstid

Timeproduktiviteten antages at vokse med omkring 2 pct. om året i gennemsnit fra 2004 til 2010 i de private byerhverv og lidt mere i hele den private sektor, svarende til den historiske trend siden 1980. Da nationalregnskabet ikke måler produktivitetstigninger i den offentlige sektor, som står for ca. 30 pct. af den samlede beskæftigelse, vokser timeproduktiviteten for hele økonomien med ca. 1¾ pct. pr. år, *jf. tabel*

⁷ Det bemærkes, at det umiddelbare provenutab som følge af skatteaftalen som tidligere nævnt er finansieret inden for de mellemfristede finanspolitiske rammer.

3.3. Initiativerne i *Vækst med vilje* bidrager til at nå eller måske endda overgå den forudsatte vækst i produktiviteten⁸.

Den gennemsnitlige arbejdstid i timer skønnes at falde med godt 1 pct. fra 2003 til 2010, selv om aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst (navnlig forhøjelsen af grænsen for mellemskat) isoleret set skønnes at øge den gennemsnitlige arbejdstid med ca. ¼ pct. Faldet i arbejdstiden afspejler allerede indgåede aftaler om flere feriefridage, og en stigende andel af ældre og unge i arbejdsstyrken, da disse generelt arbejder færre timer end gennemsnittet. Herudover er der ikke forudsat fald i arbejdstiden (afsnit 6.2 indeholder følsomhedsberegninger vedrørende arbejdstidsforudsætninger).

3.4. Løn og priser

Lønstigningerne i Danmark har i en årrække ligget højere end i euroområdet. Den højere lønstigningstakt er imidlertid i betydeligt omfang blevet modsvaret af en højere produktivitetsvækst i Danmark. De højere lønstigninger har således ikke afspejlet sig mærkbart i inflationen, som siden 2000 har ligget relativt tæt op af inflationen i euroområdet.

Lønstigningstakten skønnes at aftage til 3¾ pct. i 2004 mens inflationen falder til under 2 pct. Det skal ses i lyset af, at ledigheden i øjeblikket som nævnt er lidt over den beregnede strukturelle ledighed, og at importpriserne ventes at falde, navnlig som følge af den stigende effektive kronekurs i kølvandet på apprecieringen af euroen over for USD.

Fremskrivningen indebærer en mellemfristet lønstigningstakt på 3,8 pct. frem mod 2010 og en stigningstakt for nettoprisindekset på 1,8 pct. Som følge af skattestoppet stiger forbrugerpriserne lidt langsommere end nettoprisindekset, nemlig med 1,7 pct., *jf. tabel 3.5*.

⁸ Højere produktivitet er den væsentligste drivkraft bag fortsat fremgang i produktion og velstand. Større produktivitetsvækst vil dog som udgangspunkt ikke styrke de offentlige finanser. Selvom skatteindtægterne vokser, når produktiviteten og dermed indkomsterne øges, så stiger udgifterne i nogenlunde samme omfang, fordi næsten alle offentlige udgifter reguleres med lønudviklingen i den private sektor i kraft af satsreguleringen og de offentlige overenskomster. Af samme årsag er den skønnede udvikling i de offentlige finanser robust over for afvigelser i den forudsatte produktivitetsvækst. Hvis overførselsindkomster antages reguleret mindre end lønudviklingen, ville produktivitetsvækst kunne have en positiv indvirkning på de offentlige finanser.

Tabel 3.5. Deflatorer og prisindeks

	2002	2003	2004	2005	2006	2007- 10
	-----Årlig vækst, pct.-----					
BNP-deflator	0,9	2,1	1,8	2,2	2,1	2,1
Forbrugerprisdeflator	2,4	2,1	1,7	1,8	1,7	1,7
Forbrugerprisindeks	2,5	2,3	1,9	1,8	1,7	1,7
Do, EU-harmoniseret HICP	2,4	2,3	1,8	1,7	1,7	1,7
Nettoprisindeks	2,6	2,5	2,2	1,9	1,8	1,8
Timelønninger	4,2	3,9	3,7	3,8	3,8	3,8
Løn per beskæftiget	3,6	3,7	3,4	3,6	3,6	3,7
Euro-området (HICP)	2,3	2,1	1,7	-	-	-
Euro-området (løn per besk.)	2,9	2,8	2,8	-	-	-

Kilde: Danmarks Statistik samt egne beregninger

3.5. Betalingsbalance og udlandsgæld

Fortsat store overskud på vare- og tjenestebalancen og faldende nettorentudgifter resulterer i et overskud på betalingsbalancen på 3-4 pct. af BNP frem til 2010. De vedholdende betalingsbalanceoverskud bidrager til en reduktion af udlandsgælden, som derfor bliver vendt til nettotilgodehavender inden 2010, dog med forbehold for eventuelle værdireguleringer, *jf. tabel 3.6.*

Tabel 3.6. Betalingsbalance og nettofordringer på udlandet

	2002	2003	2004	2005	2006	2010
	-----Pct. af BNP-----					
Betalingsbalancen	2,9	3,1	3,1	3,5	3,5	3,6
Nettofordringer på udlandet	-18,2	-14,6	-10,9	-7,0	-3,2	11,0

Kilde: Danmarks statistik samt egne beregninger.

4. Udsigterne for de offentlige finanser

4.1. De offentlige finanser i hovedtræk

I vurderingen fra august 2003 blev overskuddet på de samlede offentlige finanser i 2002 anslået til 1,7 pct. af BNP. Det var lavere end Danmarks Statistiks officielle opgørelse, som dengang viste 2,0 pct. af BNP, idet augustvurderingen inddrog nyere oplysninger om provenuet fra personskatter og arbejdsmarkedsbidrag. Danmarks Statistik har for nylig revideret deres opgørelse for 2002 til 1,6 pct. af BNP. Tabellerne i konvergensprogrammet viser de seneste officielle tal for 2002 og augustredøgørelsens skøn for 2003-2004⁹.

I henhold til vurderingen fra august skønnes overskuddet på de offentlige finanser i 2003 at falde til 1,2 pct. af BNP som følge af konjunkturudviklingen. Med den ventede aktivitetsfremgang anslås overskuddet at stige svagt til 1,3 pct. af BNP i 2004, *jf. tabel 4.1*, på trods af reduktionen af skatten på arbejdsindkomst.

I den mellemlistede fremskrivning udgør overskuddet på de samlede offentlige finanser 1,9 pct. af BNP i gennemsnit fra 2003 til 2010. Det er stort set midt i målintervallet på 1½-2½ pct. af BNP.

Tabel 4.1. Offentlige finanser

	ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010
Indtægter	ESA	55,9	55,2	54,5	54,4	54,2	53,9
- heraf skatter		48,8	48,5	48,1	47,9	47,6	47,4
Udgifter	ESA	54,4	54,0	53,2	52,6	52,3	51,8
Offentlig saldo	B9	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
- Nettorenteindtægter		-1,4	-1,1	-1,0	-0,9	-0,8	-0,2
- Primære offentlige saldo..		2,9	2,3	2,3	2,7	2,6	2,3
ØMU-gæld		45,5	42,7	41,2	38,7	36,4	27,5

Kilde: Danmarks Statistik samt egne beregninger.

De fortsatte overskud indebærer, at den samlede offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) skønnes at falde fra 42,7 pct. af BNP i 2003 til omkring 27½ pct. af BNP i 2010. Fremskrivningen indregner ikke mulige fremtidige salg af statslige aktiver eller andre politiske initiativer, som i

⁹ Det bemærkes, at indtægterne fra salg af UMTS-licenser behandles forskelligt i Danmarks Statistiks tal (som fordeler indtægterne over 20 år) og Eurostats tal (som indregner dem fuldt i 2001).

givet fald kan øge gældsnedbringelsen og dermed bidrage til at opfylde målsætningen om at halvere den offentlige gæld i procent af BNP ved udgangen af 2010.

4.2. Finanspolitikken

Den strukturelle saldo skønnes at blive forbedret fra 1,6 pct. af BNP i 2002 til 2,0 pct. af BNP i 2003 (boks 4.1 beskriver opgørelsen af den strukturelle saldo). Forbedringen af den strukturelle saldo afspejler navnlig lavere renteudgifter og i et vist omfang diskretionære finanspolitiske beslutninger, især forudsætningen om stort set uændret realt offentligt forbrug (*jf. afsnit 4.4*).

I 2004 skønnes det faktiske overskud som nævnt at udgøre 1,3 pct. af BNP. De positive virkninger af det ventede konjunkturopsving modvirkes af en vis forringelse af den strukturelle saldo, *jf. tabel 4.2*. Det lavere strukturelle overskud skal ses i lyset af indkomstskattelettelserne i 2004. Skatnedsættelserne er finansieret inden for de mellemfristede rammer i kraft af de indbyggede reserver (sikkerhedspuljen) i den oprindelige *Danmark 2010*-plan og lavere offentlig forbrugsvækst. Forringelsen af den strukturelle saldo i 2004 som følge af skatteaftalen er således af midlertidig karakter, i den forstand at forudsætningerne om finanspolitik og beskæftigelse i de efterfølgende år medfører en gradvis forbedring af de offentlige finanser.

Tabel 4.2. Strukturel offentlig saldo, 2002-2010

	2002	2003	2004	2005	2006	2010
	----- Pct. af BNP, niveau i slutår -----					
Offentlig saldo (1)	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Bidrag fra konjunktur (2)	0,2	-0,5	-0,2	-0,1	0,0	0,0
Bidrag fra særlige poster(3)	-0,2	-0,4	-0,3	-0,0	0,0	0,0
Strukturel saldo (1)-(2)-(3).....	1,6	2,0	1,7	1,8	1,9	2,1
<i>Memo poster</i>						
Potentiel BNP vækst, pct.	2,4	2,4	1,8	2,1	1,8	1,7
Real BNP vækst, pct.....	2,1	1,4	2,3	2,2	1,9	1,7
Output gab.....	0,3	-0,7	-0,2	-0,1	0,0	0,0

Anm.: De særlige poster omfatter primært pensionsafkastskatten, selskabsskatten (ekskl. provenu fra kulbrinteskate) og nettorenteudgifterne.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Boks 4.1. Beregning af den strukturelle saldo

Konjunkturbevægelser har en betydelig indflydelse på de offentlige finanser i Danmark som følge af relativt højt niveau for beskatning og arbejdsløshedsdagpenge. Når beskæftigelsen og indkomsterne under en lavkonjunktur falder, bliver de offentlige finanser påvirket negativt af såvel lavere skatteindtægter som højere udgifter til overførsler, især arbejdsløshedsdagpenge. Modsat under en højkonjunktur.

Den faktiske saldo i et givet år giver derfor ikke nødvendigvis et pålideligt indtryk af, hvorvidt de offentlige finanser flugter med de mellemfristede mål. For bedre at kunne vurdere den underliggende budgetstilling beregnes den *strukturelle* saldo ved at korrigere den faktiske saldo for påvirkninger fra konjunkturudsving, midlertidige aktiekursudsving mv.

Beregningen af den strukturelle saldo kræver: (1) Et skøn over, i hvilken grad konjunktursituationen afviger fra det normale. Dette udtrykkes oftest ved det såkaldte outputgab. (2) En vurdering af de offentlige finansers konjunkturfølsomhed. (3) Korrektioner for særlige forhold.

Ad (1): Der anvendes en statistisk model (en såkaldt *unobserved components* model) til at beregne niveauet for den strukturelle ledighed (eller NAIRU, *the Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment*). Skøn over den potentielle produktion og outputgabet foretages inden for samme analyseramme.

Ad (2): For at opnå et skøn over saldoens konjunkturfølsomhed anvendes en ret detaljeret opdeling af henholdsvis indtægter og udgifter (10 indtægts- og 2 udgiftskategorier). Det anlås på dette grundlag, at den samlede offentlige saldos følsomhed over for en ændring i outputgabet på 1 pct.enhed er ca. 0,7 pct. af BNP.

Ad (3): Der korrigeres for indflydelsen af særlige forhold, som ikke systematisk følger konjunkturudviklingen, men som kan have betydelig og stærkt varierende indflydelse på de offentlige finanser fra år til år. Det drejer sig især om pensionsafkastskatten (der afhænger af udviklingen i aktie- og obligationskurserne og hvor provenuet kan fluktuere meget kraftigt), selskabsskatten (bortset fra beskatningen af olie- og gasudvindingen i Nordsøen, der betragtes som strukturel) og forskydninger i nettorenteudgifterne.

Den højere detaljeringsgrad i vurderingen af indtægter og udgifters konjunkturfølsomhed og korrektionen for særlige forhold kan indebære en afvigelse af vurderingen af den strukturelle saldo i forhold til skøn fra internationale økonomiske institutioner som EU, OECD og IMF.

Forslaget til finanslov for 2004 og aftalerne med kommuner og amter for samme år, giver samlet et bidrag til væksten, som skønnes til 0,4 pct. af

BNP (den såkaldte finanseffekt)¹⁰, *jf. tabel 4.3*. Det skyldes især indkomstskattelettelserne, skattestoppet, og afgiftsnedsættelser på spiritus mv.

Tabel 4.3. Bidrag til BNP-vækst, 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
BNP-vækst.....	2,9	1,4	2,1	1,4	2,3
Et-årig finanseffekt.....	-0,1	0,5	0,3	-0,1	0,4
Stedfundne renteændringer ¹⁾	0,8	-0,1	0,3	0,5	1,0
Andre forhold.....	2,2	1,0	1,5	1,0	0,9

1) Opgjort som de isolerede virkninger på væksten af renteudviklingen siden 1993.
Kilde: ADAM's databank og egne beregninger.

De senere års rentefald ventes endvidere at give et betydeligt vækstbidrag, *jf. tabel 4.3*. Den samlede virkning af finans- og pengepolitikken er således klart ekspansiv i 2004, mens apprecieringen af euroen trækker ned.

Ledigheden er steget siden starten af 2002, men er stadig historisk lav og ikke meget over det skønnede strukturelle niveau. Med udsigterne til større vækst i 2004 ventes tiltagende kapacitetsudnyttelse og en gradvis lukning af outputgab.

Samlet vurderes finanspolitikken at være rimeligt afstemt i forhold til den aktuelle økonomiske situation og udsigterne for 2004. Det gælder også, selv om ledigheden skulle stige mere end forudsat.

På baggrund af forslaget til finanslov indgik regeringen den 8. november en samlet aftale om finansloven for 2004, *jf. boks 4.2*. Aftalen er for samtlige nøgletal på linie med forslaget. Konkret gælder at:

- Finanseffekten – dvs. finanspolitikens bidrag til den økonomiske aktivitet – er uændret 0,4 pct. af BNP i 2004
- Stigningen i det offentlige forbrug er uændret 0,7 pct. i 2004

¹⁰ Beregning af finanseffekten er gennemført i en lang årrække, og baseres på den makroøkonomiske model ADAM. Diskretionær finanspolitik fastlægges i forhold til klart definerede nulpunkter for de enkelte udgifts- og indtægtsposter, og den samlede indvirkning på BNP beregnes vha. modelbaserede multiplikatorer for hver af disse poster (*jf. Finansredøgørelse 2000*). I 2004 giver finanseffekten og ændringen i den strukturelle saldo stort set enslydende bud på finanspolitikens aktivitetsvirkning.

- I forhold til forslaget til finanslov, indebærer aftalen en mindre reduktion af overskuddet på de offentlige finanser med ca. ½ mia. kr. i 2004.

Boks 4.2. Aftale om finanslov, 2004. Centrale initiativer

- Nye flerårsaftaler til styrkelse af politi og kriminalforsorg
- Bevillingsløft på godt 9 mia. kr. i 2005-2014 til bedre togforbindelser, og 3,4 mia. kr. til nye vejinvesteringer
- Ældredyden til pensionister med lav indkomst videreføres
- Klarhed om forskningsbevillinger i perioden 2004 til 2007
- Handlingsplan for bedre samspil mellem erhverv og vidensinstitutioner
- Reduktion af erhvervstilskud
- Børnefamilieydelsen og boligsikring reguleres fremover i takt med prisudviklingen frem for lønudviklingen.
- Byfornyelsesindsatsen reformeres, med større private bidrag.

4.3. De offentlige indtægter

De samlede offentlige indtægter ventes at falde fra 56,3 pct. af BNP i 2002 til 54,5 pct. af BNP i 2004 og yderligere til knap 54 pct. af BNP i 2010, hovedsagelig som følge af en reduktion af skattetrykket med 1,8 pct. af BNP. De vedtagne nedsættelser af indkomstskatten udgør godt en tredjedel af denne reduktion.

Skattelettelserne består som nævnt af to elementer. For det første sker der en forhøjelse af grænsen for mellemskatten med 12.000 kr. i hvert af årene fra 2004 til 2007. For det andet indføres der i 2004 et beskæftigelsesfradrag på 2,5 pct. af arbejdsindkomst op til grænsen for mellemskatten. Beskæftigelsesfradraget øger gevinsten ved at arbejde med op til ca. 2.400 kr. om året. Lempelserne skønnes at medføre et provenutab på 5,7 mia. kr. (i 2003-niveau) i 2004 (0,4 pct. af BNP) stigende til 9,7 mia. kr. (i 2003-niveau) i 2007 (0,7 pct. af BNP).

Nominalprincippet i skattestoppet, der forudsættes videreført til 2010, bidrager til faldet i det målte skattetryk med 0,45 pct. af BNP¹¹.

¹¹ Der er her tale om to modsatrettede virkninger. På den ene side vil skattestoppet isoleret set føre til et fald i skattetrykket på 0,75 pct. af BNP (i 2002-niveau). På den anden side vil langsommere vækst i afgifterne (som indgår i BNP i markedspriser) dæmpe BNP-væksten, hvilket medfører en teknisk forøgelse af det målte skattetryk på

Tabel 4.4. Sammensætning af de offentlige finanser

	ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2007- 10
		----- Pct. af BNP -----					
Offentlig sektors saldo.....	B9	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Offentlige udgifter.....	ESA	54,4	54,0	53,2	52,6	52,3	51,8
- Primære udgifter		50,7	50,7	50,1	49,6	49,3	49,4
- Offentligt forbrug	P32	26,3	26,1	26,0	25,8	25,7	25,5
- Offentlige investeringer.....	P51	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2
- Indkomstoverførelser		17,5	17,8	17,5	17,2	17,0	17,2
- Renteudgifter		3,7	3,3	3,1	3,1	3,0	2,4
Offentlige indtægter	ESA	55,9	55,2	54,5	54,4	54,2	53,9
- skatter (skattetryk)		48,8	48,5	48,1	47,9	47,6	47,4
- Personskat og AM-bidrag.....		25,3	25,4	24,9	24,6	24,4	24,4
- heraf ejendomsværdiskat		0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
- Ejendomsskat		1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1
- Pensionsafkastbeskatning		0,1	0,2	0,6	0,8	0,9	1,1
- Selskabsskatter.....		2,8	2,7	2,6	2,6	2,6	2,5
- Obligatoriske bidrag.....		1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1
- Afgifter		14,8	14,5	14,5	14,3	14,2	13,9
- Renteindtægter	D41	2,3	2,2	2,1	2,2	2,3	2,3
- Øvrige indtægter.....		4,2	3,8	3,7	3,6	3,6	3,6

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Ophævelsen af 24-timers-reglen for indførelse af spiritus mv. skønnes at medføre et provenutab på lidt over 1 mia. kr. (knap 0,1 pct. af BNP). Den ledsagende nedsættelse af de danske spiritusafgifter mv. skønnes at have en omtrent neutral eller svagt positivt effekt på de offentlige finanser, som følge af afledte virkninger navnlig via reduceret grænsehandel (netto).

Normalisering af selskabsskatteindtægterne fra et relativt højt niveau bidrager til faldet i skattetrykket med 0,3 pct.enheder fra 2002 til 2010. På den anden side vil en forudsat normalisering af afkastet på pensionsformuen sammen med forøgelsen af pensionsformuerne øge provenuet af pensionsafkastskatten til 1,1 pct. af BNP i 2010 mod 0,1 pct. af BNP i 2002. De usædvanligt lave provenuer i de seneste år skyldes det betydelige fald i aktiekurserne i 2001-02, der bl.a. har medført en fremførsel af negativ skat til modregning i provenuet i 2003.

ca. 0,3 pct. af BNP. Af samme årsag øges det målte udgiftstryk med omkring 0,3 pct. af BNP.

4.4. De offentlige udgifter

De offentlige udgifters andel af BNP skønnes at falde fra 54,4 pct. i 2002 til 53,2 pct. i 2004. Næsten halvdelen af faldet kan henføres til lavere renteudgifter, og resten skyldes fald i det offentlige forbrug, de offentlige investeringer og subsidierne i forhold til BNP.

I vurderingen fra august er det forudsat, at det reale offentlige forbrug er stort set uændret i 2003 (-0,2 pct.). Skønnet for det offentlige forbrug er baseret på finansloven for 2003 samt kommuner og amters budgetter. Den større vækst i det reale offentlige forbrug i 2002 (2,1 pct.) i forhold til det forventede afspejler dermed, at den samlede forventede vækst i det offentlige forbrug for 2002 og 2003 fandt sted allerede i 2002. For de to år under ét vil det reale offentlige forbrug dermed stige med ca. 1 pct. pr. år i gennemsnit, hvilket svarer til de opstillede målsætninger.

Det foreløbige nationalregnskab for første og andet kvartal 2003 tyder imidlertid på en vis risiko for, at det reale offentlige forbrug i 2003 kan blive større end forudsat. Nationalregnskabstallene i løbende priser ligger tættere på de nominelle udgiftsskøn baseret på de kommunale og statslige budgetter. Nationalregnskabstallene er foreløbige og usikre og kan undergå betydelige revisioner.

Det har i en længere årrække været et problem med budgetoverskridelser og manglende efterlevelse af de aftaler, som er indgået mellem regeringer og kommuner og amter. Regeringen har derfor taget initiativer til at styrke budgetdisciplinen. Det gælder særlig skattestoppet, som indebærer at den gennemsnitlige kommuneskat ikke må stige. Regeringen har tilkendegivet, at en eventuel forhøjelse af den gennemsnitlige kommuneskat vil blive modsvaret af en reduktion af bloktilskuddene og tilsvarende nedsættelse af statsskatten. Da kommunerne skal have omtrentlig balance på deres budgetter, er skattestoppet med til at begrænse den mulige udgiftsvækst. Kommunerne har overholdt skattestoppet i 2003 og 2004.

På grundlag af finanslovsforslaget og kommuneaftalerne skønnes det offentlige forbrug at vokse realt med 0,7 pct. i 2004. Forbrugsvæksten prioriteres til kommunale og amtskommunale kerneydelser, herunder bl.a. sundhedsområdet (sygehuse og medicin), socialområdet og uddannelse.

Fra 2005 til 2010 er målsætningen for den reale vækst i det offentlige forbrug ½ pct. pr. år. Det er lidt mere end det beregnede demografiske træk, og indebærer derfor en forøgelse af de gennemsnitlige reale servicestandarder. Det offentlige forbrugs andel af BNP falder dermed fra 26 pct. i 2003 til 25½ pct. i 2010.

Som følge af lavere renteudgifter og færre overførselsmodtagere falder det samlede udgiftstryk mere, fra 54,4 pct. af BNP i 2002 til 51,8 pct. af BNP i 2010.

4.5. Saldoen for de offentlige delsektorer

Fremskrivningen indebærer, at der er overskud på statens finanser i hele perioden frem til 2010, *jf. tabel 4.5*. Statens finanser (nettofordringserhvervelsen) forbedres blandt andet på grund af det ventede konjunkturopsving i 2004-05 og faldet i renteudgifterne på statens gæld (efter 2005 er outputgabets lukket, og det skønnede overskud svarer til det strukturelle overskud).

Tabel 4.5. Offentlige finanser

	ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010
<i>Nettofordringserhvervelser</i>		----- Pct. af BNP -----					
Offentlig sektor.....	S13	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Heraf:							
- Staten	S1311	1,0	0,2	0,4	1,0	1,0	1,3
- Kommunerne	S1313	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Fonde (ATP mv.)	S1314	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8

Kilde: Danmarks Statistik samt egne beregninger.

Den kommunale økonomi skal som udgangspunkt balancere, således at de løbende udgifter finansieres af de løbende indtægter. Der kan dog i enkelte år optræde positive eller negative udsving i kassebeholdningerne.

Overskuddet i de sociale kasser og fonde ventes at være stort set uændret i forhold til BNP frem mod 2010.

4.6. Den offentlige gæld

Den offentlige gæld (ØMU-gælden) skønnes at falde fra 45½ pct. af BNP ved udgangen af 2002 til lidt over 41 pct. af BNP i slutningen af 2004.

Fremskrivningen indebærer, at gælden falder yderligere til ca. 27½ pct. af BNP i slutningen af 2010, mod 47,3 pct. af BNP ved udgangen af 2000.

Gældsudviklingen i fremskrivningen er påvirket af den indgåede Nordsø-aftale mellem regeringen og A.P. Møller-Mærsk, som har eneretsbevilling til olie- og gasudvinding i den danske del af Nordsøen. Aftalen, der skal godkendes af Folketinget, vil øge statens indtægter fra Nordsø-aktiviteterne. Det øgede provenu skal medgå til hurtigere gældsnedbringelse. Det resulterer i en gældskvote, der er omkring 1 pct.enhed mindre i 2010, end den ellers ville have været. Aftalen forbedrer den finanspolitiske holdbarhed med omkring 0,1 pct. af BNP.

Tabel 4.6. ØMU-gælden

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010
	----- Pct. af BNP -----					
ØMU gæld, niveau i slutår.....	45,5	42,7	41,2	38,7	36,4	27,5
Ændring i ØMU gælden.....	0,2	-2,8	-1,5	-2,5	-2,3	-8,9
<i>Bidrag til ændring i gæld:</i>						
- Stat og kommuners primære saldo	-2,7	-2,1	-2,2	-2,7	-2,7	-12,9
- Renteudgifter	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7	7,1
- Nominel BNP-vækst.....	-1,4	-1,5	-1,7	-1,7	-1,5	-6,3
- Konsolidering ¹⁾	-0,5	-0,5	-0,2	-0,2	-0,2	-0,7
- Finansielle poster, m.v. ²⁾	3,0	-0,6	0,8	0,4	0,3	4,0

- 1) Denne post afspejler, at fondenes (ATP m.v.) og DSP's beholdning af statsobligationer fradrages i den målte ØMU-gæld.
- 2) Denne post indeholder indtægter fra salg af statslige aktiver (privatiseringer m.v.), betalingsforskydninger på skatteområdet, emissionskurstab, genudlån m.v.

Kilde: ADAM's databank og egne beregninger.

ØMU-gælden inkluderer især statens og kommunernes inden- og udenlandske obligationsgæld, konsolideret for de sociale fonde og kassers beholdning af statsobligationer.

ØMU-gælden opgøres brutto og påvirkes dermed af finansielle transaktioner. Således vil f.eks. øget genudlån fra staten til statsgaranterede selskaber (f.eks. A/S Øresundsforbindelsen), der indebærer en samtidig opskrivning af statens aktiver og passiver, medføre en stigning i ØMU-gælden. Sådanne genudlån påvirker imidlertid hverken statens saldo eller den finanspolitiske holdbarhed.

I fremskrivningen til 2010 forudsættes stigende udlån til statslige selskaber. Korrigeret herfor skønnes ØMU-gælden reduceret fra 47,1 pct. af BNP i 2000 til 25,1 pct. af BNP i 2010.

Tabel 4.7. Udviklingen i forskellige offentlige gældsbegreber

	2000	2003	2005	2010
	----- Pct. af BNP -----			
Den offentlige bruttogæld (ØMU-definition) ...	47,3	42,7	38,7	27,5
- ekskl. genudlån til statslige selskaber	47,1	41,5	37,0	25,1
Offentlig nettogæld.....	11,1	6,1	2,1	-8,9
- ekskl. offentlige fonde (ATP mv.)	30,3	25,1	21,7	12,4

Den offentlige sektors finansielle aktiver er ikke inkluderet i ØMU-gælden. I Danmarks Statistiks nationalregnskabsbaserede opgørelse af den offentlige nettogæld inkluderes alle finansielle aktiver og passiver. I 2000 udgjorde denne offentlige nettogæld 11,1 pct. af BNP og den skønnes i 2010 vendt til en nettofordring på ca. 9 pct. af BNP.

Ved beregning af finanspolitikens holdbarhed indgår størrelsen af nettogælden eksklusiv nettoaktiver i offentlige fonde, herunder ATP. I fremskrivningen skønnes dette gældsmål reduceret fra 30,3 pct. af BNP i 2000 til 12,4 pct. af BNP i 2010, hvilket er mere end en halvering.

I ØMU-gældsfremskrivningen er der forudsat, at statslige genudlån til statsgaranterede selskaber mv. øges med 3 mia. kr. pr. år. Desuden indregner fremskrivningen ikke mulige fremtidige salg af statslige aktiver og andre politiske initiativer, som i givet fald kan øge gældsnedbringelsen og dermed bidrage til at opfylde målsætningen om en halvering af den offentlige gæld i procent af BNP frem mod 2010.

5. Langsigtede fremskrivninger, befolkningsaldring og finanspolitisk holdbarhed

5.1. Langsigtet pres på de offentlige finanser

Overordnet er fremskrivningerne baseret på et *politik-forløb* frem til 2010 og et såkaldt *økonomisk-politisk neutralt forløb* i årene efter, hvor der på grund af den lange tidshorisont ikke formelt er taget stilling eller gennemført beslutninger om specifikke mål for den konkrete udformning af den overordnede økonomiske politik. Sigtetpunktet er dermed, at planlagt politik og kravene til strukturpolitikken frem mod 2010 indrettes på en sådan måde, at det potentielle (finanspolitisk neutrale) udgiftspres i årene efter kan finansieres, uden at der skal gennemføres finanspolitiske stramninger, som ikke på forhånd er planlagt.

Fremskrivningerne efter 2010 bygger på følgende hovedprincipper:

- Udgifter til nominelt offentligt forbrug følger lønudviklingen og det beregnede demografiske træk på de offentlige ydelser;
- Offentlige transfereringer reguleres beregningsteknisk med lønstigningen i den private sektor;
- Beskæftigelsesfrekvenser og befolkningsandele på diverse overførselsordninger opdelt på alder, køn og herkomst antages konstante;
- Skatteprovenuer antages at udgøre en konstant andel af BNP, med undtagelse af særlige poster (herunder beskatning af nettopensionsudbetalinger, og beskatning af overførsler og indtægter fra olie- og gasudvinding i Nordsøen).

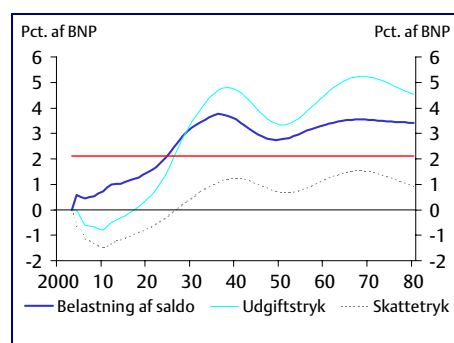
Med disse beregningsprincipper øges statens og kommunernes nettoudgifter (eksklusiv nettorentoudgifter) med $3\frac{1}{2}$ - $3\frac{3}{4}$ pct. af BNP i 2035 og igen i 2070 i forhold til 2003, *jf. figur 5.1a*¹². Stigningen i nettoudgifterne dæmpes, fordi beskæftigelsen som nævnt antages at stige frem til 2010. I fravær af yderligere strukturreformer (således at den strukturelle beskæftigelse er omtrent uændret frem til 2010) øges nettoudgifterne ifølge beregningerne med omkring $4\frac{3}{4}$ pct. af BNP frem mod 2035.

¹² De centrale elementer i den langfristede fremskrivning af de offentlige finanser er kort ridset op i Appendix 1.

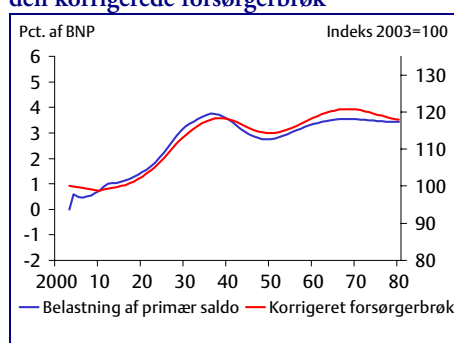
Nettobelastningen af de offentlige finanser afspejler i store træk udviklingen i den såkaldte "korrigerede forsørgerbrøk", som måler forholdet mellem antallet af personer uden for beskæftigelse i forhold til antallet af personer i beskæftigelse, jf. figur 5.1b.

Figur 5.1. Samlet belastning af stat og kommuners primære saldo, ændring i forhold til 2003

Figur 5.1a. Belastning af primær saldo

Figur 5.1b. Belastning af primær saldo og den korrigerede forsørgerbrøk

Anm.: Den vandrette (røde) linje angiver ændringen i pct. af BNP omregnet til en fast årlig ændring i forhold til 2003 (annuitet).

Kilde: Egne beregninger.

5.2. Finanspolitisk holdbarhed og krav til offentlige overskud

Den beregnede stigning i de offentlige nettoudgifter som følge af den aldrende befolkning og andre forhold, kan omregnes til en fast årlig udgift (annuitet) på 2,1 pct. af BNP fra og med 2003 (den vandrette streg i figur 5.1a).

Finanspolitisk holdbarhed indebærer et overskud i stat og kommuner, som kan dække disse fremtidige nettoforpligtigelser og rentebyrden af statens og kommunernes nettogæld (nettogælden svarer til 25,2 pct. af BNP i 2003). Rentebyrden består af den del af renteudgifterne, der ikke udhules af den nominelle BNP-vækst, og derfor kræver finansiering for at undgå, at gælden stiger som andel af BNP. Rentebyrden beløber sig til 1,0 pct. af BNP i 2003.

De fremtidige nettoforpligtigelser inklusive rentebyrden af gælden stiller således krav om et strukturelt overskud på den primære saldo ekskl. fonde på 3,2 pct. af BNP i 2003.

Tabel 5.1. Langsigtede krav til de offentlige finanser

	2003
	Pct. af BNP
1. Fremtidige nettoforpligtigelser, fast årlig udgift:	2,1
<i>Bidrag fra:</i>	
- Offentlige nettoudgifter	1,9
- Skat af privat pensionsudbetalinger, netto	-1,4
- Udfasning af indtægter fra udvinding i Nordsøen	0,5
- Skattestop og lavere skat på arbejdsindkomst	1,2
2. Rentebyrde af den offentlige nettogæld ¹⁾	1,0
3. Krav til stat og kommuners strukturelle primære saldo	3,2
4. Stat og kommuners strukturelle primære saldo	3,2
5. <i>Holdbarhedsindikator (strammingsbehov)</i>	0,0

1) Rentebyrden af den offentlige nettogæld er beregnet ud fra de offentlige nettorenteudgifter, der er vækst- og inflationskorrigeret.

Kilde: Egne beregninger.

I fremskrivningen svarer dette krav nøjagtigt til staten og kommunernes strukturelle primære saldo i 2003 (dvs. 3,2 pct. af BNP). Det skyldes, at den forudsatte stigning i beskæftigelsesfrekvenserne i den konkrete fremskrivning ret præcist er afstemt efter, at kriteriet om en holdbar finanspolitik opfyldes givet den planlagte skatte- og udgiftspolitik frem til 2010.

Tabel 5.2. Krav til den offentlige sektors strukturelle saldo

	2003
	Pct. af BNP
Krav til stat og kommuners strukturelle primære saldo	3,2
+ Krav til stat og kommuners strukturelle nettorenteudgifter	-2,0
+ Strukturel saldo i sociale kasser og fonde	0,8
= <i>Krav til den offentlige sektors strukturelle saldo</i>	2,0
<i>Den offentlige sektors strukturelle saldo</i>	2,0
<i>Holdbarhedsindikator (strammingsbehov)</i>	0,0

Kilde: Egne beregninger.

Kravet til *stat og kommuners primære saldo* i 2003 kan omregnes til et krav om et overskud på den *samlede strukturelle offentlige saldo* på 2,0 pct. af

BNP i 2003, ved at tillægge nettorenteudgifter og saldoen i sociale kasser og fonde, *jf. tabel 5.2.*

Det præcise krav til den offentlige saldo (2,0 pct. af BNP i 2003) vil ændres over tid. Det *gennemsnitlige* krav til overskud på den strukturelle offentlige saldo fra 2003 til 2010 er således beregnet til 1,9 pct. af BNP. Det ligger midt i det operationelle målinterval for gennemsnitligt overskud på de offentlige finanser på 1½-2½ pct. af BNP frem til 2010.

Det samlede råderum til skat og service fra 2003 til 2010 udgør ca. 1,7 pct. af BNP (opgjort som virkningen på den finanspolitiske holdbarhed). Nominalprincippet i skattestoppet lægger beslag på et råderum svarende til 0,6 pct. af BNP, mens lavere skat på arbejdsindkomst kræver et råderum på 0,7 pct. af BNP. Den forudsatte forbedring af de reale servicestandarder kræver et råderum på 0,5 pct. af BNP i forhold til en neutral antagelse om uændrede reale standarder, *jf. tabel 5.3.*

Det vil sige, at godt halvdelen af det afsatte råderum til skat og service frem til 2010 modsvares af det bidrag til de offentlige finanser, som kan tilskrives kravet om nye beskæftigelsesfremmende initiativer frem mod 2010.

Tabel 5.3. Bidrag til den finanspolitiske holdbarhed i 2003

	2003
	Pct. af BNP
Holdbarhedsindikator, demografisk forløb	0,0
Råderum sfa. udmøntede krav til beskæftigelsen.....	0,8
Skattestop frem til 2010.....	-0,6
Lavere skat på arbejdsindkomst.....	-0,7
Realvækst i offentlige service standarder	-0,5
Holdbarhedsindikator, reform-neutralt/udmøntet forløb	-0,9
Råderum sfa. ikke-udmøntede krav til beskæftigelsen	0,9
Holdbarhedsindikator i 2010-fremskrivning	0,0

Kilde: Egne beregninger.

6. Følsomhedsanalyse

6.1. Konjunkturmæssige risici

Den uventet svage udvikling i beskæftigelse og produktion i den første halvdel af 2003 afspejler først og fremmest svagere indenlandsk efterspørgsel, især som følge af lavere private erhvervsinvesteringer. Derimod ligger den seneste efterårsprognose fra EU-Kommissionen tæt op ad de udlandsforudsætninger, der lå til grund for *Økonomisk Redegørelse, August 2003*.

Der er fortsat usikkerhed omkring styrke og timing i det ventede opsving, ikke mindst i euroområdet. Sandsynligheden for at forløbet i Danmark bliver stærkere end ventet frem mod 2005, er imidlertid ikke blevet mindre siden august, på trods af de svagere tal i starten af 2003. De vedtagne indkomstskattenedsættelser i 2004 kan fx have større forbrugsvirkning end forudsat. Det skal ses i sammenhæng med fortsat lave renter, relativt høje huspriser og opsparingskvoter, og nye fleksible lånemuligheder.

For at vurdere disse usikkerhedsmomenter er konsekvenserne af to supplerende scenarier simuleret på den makroøkonomiske model ADAM. De svarer henholdsvis til et lavvækst og et højvækst scenarie.

I *lavvækstscenariet* antages lavere private investeringer at medføre svagere vækst i Danmark i 2003 og 2004 således at BNP reduceres med 2 pct. i 2004 i forhold til det centrale forløb. Det må anses som en relativ kraftig svækkelse, som antages at aftage gradvist, således at væksten tiltager igen i 2005 og 2006.

Den lavere økonomiske aktivitet medfører en stigning i ledigheden og en forværring af de offentlige finanser, som indebærer at overskuddet falder til tæt på nul i 2004 (se tabel 6.1). Finanspolitikken ændres ikke diskretionært, mens de automatiske stabilisatorer slår fuldt igennem og bidrager til at stabilisere forløbet. Med den efterfølgende fremgang i aktiviteten forbedres de offentlige finanser, og ledigheden falder igen med en vis forsinkelse. Ledigheden når i dette forløb op på knap 7 pct. og medfører ikke nævneværdige ændringer i de kortsigtede krav til finanspolitikken.

I *højvækstscenariet* øges forbrugskvoten med 1½ pct.enheder i forhold til grundforløbet. Det skal ses bl.a. i lyset af den nuværende høje opsparringskvote, som indebærer råderum for øget forbrug.

Tabel 6.1. Alternative forløb

	2003	2004	2005	2006
<i>BNP vækst, pct.</i>				
Centralt forløb	1,4	2,3	2,2	1,9
Lav-vækst forløb	0,3	1,4	2,7	2,9
Høj-vækst forløb	1,4	3,3	1,8	1,3
<i>Output gab, pct. af BNP</i>				
Centralt forløb	-0,7	0,2	0,1	0,0
Lav-vækst forløb	-1,8	-1,8	-1,4	-0,5
Høj-vækst forløb	-0,7	1,2	0,7	0,0
<i>Ledighedsprocent, pct.</i>				
Centralt forløb	5,9	5,6	5,3	5,1
Lav-vækst forløb	6,5	7,0	6,9	6,1
Høj-vækst forløb	5,9	5,1	4,7	4,7
<i>Offentlige finanser, pct. af BNP</i>				
Centralt forløb	1,2	1,3	1,8	1,9
Lav-vækst forløb	0,6	0,1	0,7	1,5
Høj-vækst forløb	1,2	1,9	2,4	2,1

Kilde: Egne beregninger på baggrund af ADAM-modellen.

Aktivitetsstigningen øger det positive outputgab med 1 pct. i 2004 og medfører lavere ledighed, hvilket konjunkturmæssigt øger tempoet i gældsnedbringelsen. Ledigheden reduceres til et niveau på 4¾ pct., hvilket er relativt lavt og med de gældende strukturer på arbejdsmarkedet indebærer risiko for ophedning og flaskehalse på arbejdsmarkedet.

De to scenarier indebærer forskellige forløb for de offentlige finanser, hvilket udelukkende afspejler konjunkturudsving. Den strukturelle saldo antages uændret.

Selv i lavvækstscenariet er afstanden mellem den modelsimulerede offentlige saldo og EU-Traktatens 3 pct. grænse for det offentlige underskud så stor, at en konflikt med Stabilitets- og Vækstpaktens regler aktuelt fremstår mindre sandsynlig.

De offentlige finansers *rentefølsomhed* er illustreret i tabel 6.2. En permanent stigning i den uden- og indenlandske rente langs hele rentekurven skønnes at forværre den offentlige saldo med ca. 1 pct. af

BNP efter 4 år, især som følge af lavere økonomiske aktivitet. Den direkte indvirkning på den offentlige sektors nettorentebetalinger er begrænset bla. i kraft af, at den samlede offentlige nettogæld kun er godt 6 pct. af BNP i 2003, *jf. afsnit 4.6*. Kombinationen af højere realrente og lavere vækst i udlandet må anses for relativt usandsynlig, eftersom højere renter typisk vil være en følge af bedre vækstudsigter.

Tabel 6.2. Indvirkning af 1 pct. højere rente i ind- og udland

	2003	2004	2005	2006
			Pct.	
BNP-niveau.....	-0,2	-1,0	-1,3	-1,4
			Pct. af BNP	
Offentlig saldo.....	0,0	-0,4	-0,7	-0,8
Offentlig primær saldo.....	0,1	-0,3	-0,5	-0,6
Offentlig ØMU-gæld.....	0,0	0,7	1,5	2,4
Offentlig nettogæld.....	0,0	0,6	1,3	2,2

Kilde: Egne beregninger på baggrund af ADAM- og Nigem-modellerne.

6.2. Langsigtede risici og finanspolitisk holdbarhed

Langfristede fremskrivninger af de offentlige finanser er forbundet med en betydelig usikkerhed. Tabel 6.3 opsummerer virkningen på den finanspolitiske holdbarhed af ændringer i forudsætningerne. Hovedkonklusionerne er:

- *Beskæftigelsesgraden* har en central betydning for den finanspolitiske holdbarhed. Realiseres de ikke-udmøntede krav til beskæftigelsen ikke – svarende til at fremgangen i den strukturelle beskæftigelse fra 2003 til 2010 bliver 53.000 personer mindre – forringes holdbarhedsindikatoren alt andet lige med 0,9 pct. af BNP.
- Et fald i *arbejdstiden* har en væsentlig negativ effekt på de offentlige finanser. Et fald i den gennemsnitlige arbejdstid på 2 pct. – omtrent svarende til 50.000 helårspersoner – svækker det finanspolitiske råderum med 0,6 pct. af BNP. Et tilsvarende fald i den aftalte – og gennemsnitlige – arbejdstid, har en mindre effekt, fordi det samtidig medfører en reduktion i reguleringen af indkomstoverførslerne.
- *Produktivitetsvækst* har ved gældende regler som udgangspunkt ikke betydning for den finanspolitiske holdbarhed. På trods af at produktivitetsvækst øger velstanden og derved skattebasen stiger de offentlige udgifter stort set i samme takt, idet de ved gældende regler

som udgangspunkt følger lønnen i den private sektor (primært løn til offentlige ansatte og overførsler).

- Øget *middellevetid* kan ved given tilbagetrækningsalder medføre en betydelig forværring af den finanspolitiske holdbarhed som følge af et øget udgiftspres fra befolkningsaldringen.
- Senere gennemsnitlig *tilbagetrækning* bidrager positivt til den finanspolitiske holdbarhed. Den negative effekt af ét års øget middellevetid kan fx modsvares af et ½ års senere tilbagetrækning.
- Ændret *indvandring* (som fordeler sig ligeligt på personer fra mindre og mere udviklede lande) har en nogenlunde neutral effekt på den finanspolitiske holdbarhed. Indvandring fra mindre udviklede lande har, ved gældende regler mv., en moderat negativ virkning på holdbarheden, da disse indvandrere har en relativ lav beskæftigelsesfrekvens. Til gengæld er de potentielle gevinster ved bedre integration af disse indvandrere på det danske arbejdsmarked tilsvarende højere.
- *Fertilitet* har, ved gældende regler, en omtrent neutral virkning på holdbarheden. På langt sigt påvirker ændringer i fertiliteten således størrelsen af befolkningen snarere end dens alderssammensætning.

Tabel 6.3. Følsomhedsanalyser: Virkning på holdbarhedsindikatoren

<i>Ændring i forhold til det demografiske grundforløb</i>	Pct. af BNP
<i>Erhvervsdeltagelse:</i>	
Strukturel beskæftigelse mindskes med 53.000 personer (svarende til at ikke-udmøntet krav til beskæftigelsen ikke realiseres) ...	-0,9
Gennemsnitlig tilbagetrækningsalder øges med ½ år	0,25
<i>Arbejdstid:</i>	
Fald i gnst. årlig arbejdstid med 2 pct.	-0,6
Fald i gnst. og aftalt årlig arbejdstid med 2 pct.	-0,4
<i>Demografi:</i>	
Fertilitet øges med 4.000 børn årligt fra 2004	-0,02
Middellevetid øges med 1 år.....	-0,22
Indvandring øges med 5.000 personer årligt	
- fra et gennemsnitsland	0,00
- fra mindre udviklede lande	-0,12
- fra mere udviklede lande	0,12

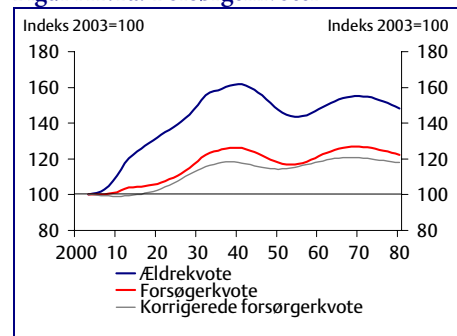
Kilde: DREAM samt egne beregninger.

Appendix og bilagstabeller

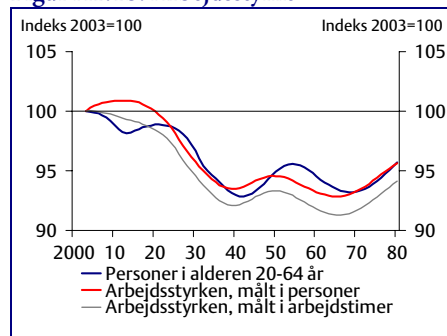
Appendiks 1. Langsigtede fremskrivninger af de offentlige finanser – centrale elementer

Den gradvise aldring af befolkningen indebærer en kraftig stigning i ældrekvoten (antallet af personer ældre end 64 år i forhold til antallet i den arbejdsdygtige alder 15-64 år) og en samtidig stigning i den samlede forsørgerkvote (antallet af personer yngre end 15 år eller ældre end 64 år i forhold til antallet i den arbejdsdygtige alder), *jf. figur A1.1.*

Figur A1.1a. Forsørgerkvoter

Figur A1.1b. Arbejdsstyrke

Anm.: Forsørgerkvoten defineres som forholdet mellem antal personer under 15 år og over 64 år i forhold til resten. Ældrekvoten defineres som forholdet mellem de 65+ årige i forhold til de 15-64 årige. Den korrigerede forsørgerkvote defineres som forholdet mellem personer, der ikke er i beskæftigelse i forhold til antal beskæftigede.

Kilde: Egne beregninger.

Offentlige udgifter og indtægter

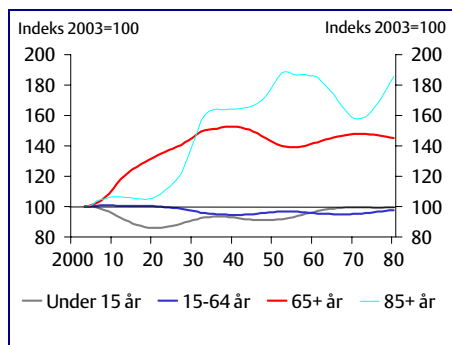
De offentlige serviceudgifter kan med gældende aldersfordeling i udgifterne forventes at stige i takt med aldringen af befolkningen, eftersom det gennemsnitlige individuelle offentlige forbrug vedrørende ældre er markant højere end udgiften til børn og unge, som igen er højere end udgiften til personer i de erhvervsaktive aldre, *jf. figur A1.2b*¹³. På

¹³ Det individuelle offentlige forbrug omfatter udgifter, der direkte eller indirekte kan henføres til brugerne, som fx. ældrepleje, sundhedsydelse, uddannelse og børnepasning m.v., og er således afhængig af befolkningens alderssammensætning. Udgifter til administration, forsvar, retsvæsen og infrastruktur m.v. henføres til det ikke-aldersafhængige kollektive offentlige forbrug. Det individuelle offentlige forbrug udgør størstedelen (ca. 2/3) af det samlede offentlige forbrug.

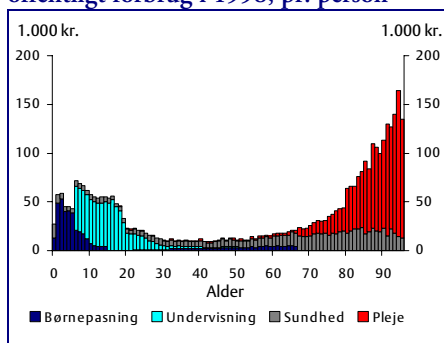
baggrund af de anvendte udgiftsregler vil udgifterne til offentligt forbrug i pct. af BNP toppe omkring 2040 og igen i 2070, hvor det skønnes at være rundt regnet 3 pct. af BNP højere end i 2003¹⁴.

Figur A1.2. Offentligt forbrug

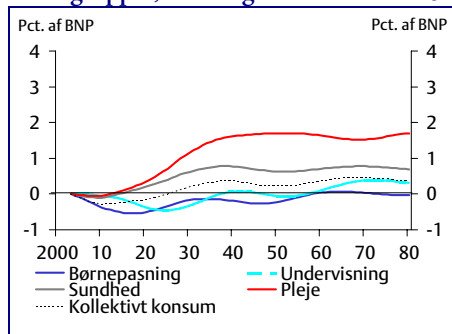
Figur A1.2a. Udvikling i aldersgrupper

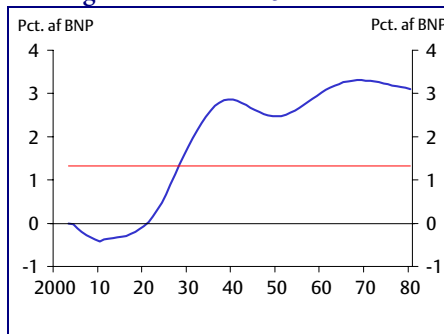
Figur A1.2b. Aldersfordelt individuelt offentligt forbrug i 1998, pr. person

Figur A1.2c. Offentligt forbrug på undergrupper, ændring i forhold til 2003

Figur A1.2d. Samlet offentligt konsum, ændring i forhold til 2003

Anm.: Den vandrette (røde) linje i figur A1.2d angiver ændringen i pct. af BNP omregnet til en fast årlig ændring i forhold til 2003 (annuitet).

Kilde: Egne beregninger.

¹⁴ I fremskrivningen er der søgt taget højde for, at behovet for sundhedsydelse for personer i en given aldersgruppe formentlig vil falde over tid i takt med den bedre gennemsnitlige sundhedstilstand, som må antages at ligge til grund for den forudsatte stigning i middellevetiden.

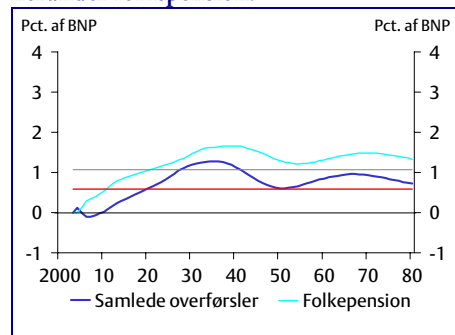
Udgifterne til overførsler efter skat øges med 1,6 pct. af BNP frem til 2070. Her tages der bl.a. højde for, at stigende udbetalinger fra pensionsordninger vil medføre en reduktion i de indkomstafhængige sociale ydelser. Med de gældende regler for modregning af folkepensionens tillægsbeløb og boligydelse dæmpes stigningen i overførslerne efter skat isoleret set med op mod 0,6 pct. af BNP på sigt.

De indkomstskattepligtige udbetalinger fra pensionsordninger skønnes at skifte fra nettoindbetalinger på ca. 2 pct. af BNP i 2003 til nettoudbetalinger på omtrent 3½ pct. af BNP i 2040. (Den private sektors pensionsformue skønnes at stige fra 116 pct. af BNP i 2003 til godt 220 pct. af BNP i 2040). Skatteindtægterne fra nettoudbetalinger fra disse ordninger skønnes at stige med godt 2½ pct. af BNP frem til 2070.

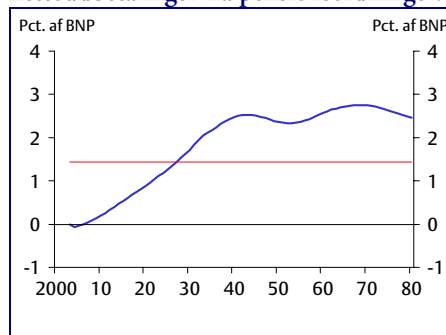
De stigende nettoskatteindtægter fra den private sektors pensionsopsparing modsvares delvist af et forventet fald i indtægter fra olie- og gasindvinding i Nordsøen, hvor indtægterne på ca. ¾ pct. af BNP i 2003 beregningsteknisk forudsættes at blive udfaset frem til 2043.

Figur A1.3. Overførsler og skatteindtægter, ændring i forhold til 2003

Figur A1.3a. Overførsler (netto)¹⁾, herunder folkepension.

Figur A2.3b. Skatteindtægter fra nettoudbetalinger fra pensionsordninger.

Anm.: Den vandrette (røde) linje angiver ændringen i pct. af BNP omregnet til en fast årlig ændring i forhold til 2003 (annuitet).

1) Efter skat, afgifter og modregning.

Kilde: Egne beregninger.

Appendiks 2. Sammenligning med Konvergensprogram 2002

A2.1. Overordnede ændringer siden Konvergensprogram 2002

Væksten i BNP blev større end forventet i 2002. Det kan i betydelig grad tilskrives en uventet stor stigning i værditilvæksten indenfor sø-transport, med et højt målt produktivitsniveau. Derfor har den højere vækst haft relativ beskeden effekt på beskæftigelsen og de offentlige finanser i 2002.

I takt med nedjusteringen af væksten i euro-området i 2003 er skønnet for dansk BNP-vækst ligeledes lavere end før (med yderligere nedadgående risici, *jf. afsnit 3*). I fremskrivningen antages derimod en anelse højere vækst i 2004-2005 end i KP2002. Det skal ses i lyset af en opjustering i antagelserne om de udenlandske vækstrater i 2005, mere lempelig pengepolitik end ventet, og en vis indhentning af vækstefterløbet fra første del af 2003.

Den offentlige saldo er nedjusteret i alle år, hvilket delvist afspejler tekniske revisioner relateret til fx behandlingen af swaps, der rent teknisk reducerer overskuddet på de offentlige finanser med omkring $\frac{1}{4}$ pct. af BNP¹⁵. Denne tekniske justering har ingen effekt på holdbarheden af finanspolitikken. Ophævelsen af 24 timers reglen bidrager til en lille forringelse og den nye aftale vedrørende beskatning af aktiviteterne i Nordsøen til en vis forbedring af finanserne fra 2004 og frem (*jf. afsnit 4*).

På trods af opjusteringen af væksten i 2002 blev den offentlige saldo i 2002 forværret i forhold til KP2002, blandt andet fordi vækstbidraget fra sø-transport som nævnt havde en relativ lille effekt på de offentlige indtægter, og indtægterne fra pensionsafkastskatten var lavere end forventet. I 2003 påvirkes den offentlige saldo desuden af lavere aktivitet, og i 2004 af de vedtagne skattnedsættelser. Det forventede moderate konjunkturrelle opsving, strukturelle reformer og en stram udgiftsstyring indebærer at den offentlige saldo bringes tilbage til omtrent samme niveau i 2010 som forventet i KP2002.

ØMU-gælden blev større end ventet i 2002 som følge af et mindre offentligt overskud, større kommunal gæld og et lavere omfang af statsobligationer i de sociale kasser og fonde (ATP) end forudsat. Da

¹⁵ For yderligere detaljer se *Statistiske Efterretninger*, Offentlige finanser 2002:29, Danmarks Statistik.

beholdningen af statsobligationer modregnes i opgørelsen af ØMU-gælden giver det sig udslag i et højere gældsniveau. Hertil kommer en teknisk effekt fra en historisk nedrevision af BNP-niveauet foretaget af Danmarks Statistik. ØMU-gælden er stadig klart under konvergenskriteriet på 60 pct. af BNP og reduceres til 27,5 pct af BNP i 2010 (sammenlignet med 26 pct. i KP2002).

Tabel A2.1. Sammenligning med tidligere konvergensprogram

ESA		2002	2003	2004	2005	2006	2007- 2010
		----- Pct. af BNP -----					
	Blg						
BNP vækst							
Konvergensprogram 2002		1.5	2.2	1.8	1.7	1.8	1.8
Konvergensprogram 2002		2.1	1.4	2.3	2.2	1.9	1.7
Ændring.....		0.6	-0.8	0.5	0.5	0.1	-0.1
Offentlig saldo	B9						
Konvergensprogram 2002		2.1	2.2	2.5	2.4	2.2	2.2
Konvergensprogram 2003		1.7	1.2	1.3	1.8	1.9	2.1
Ændring.....		-0.4	-1.0	-0.8	-0.6	-0.3	-0.1
Offentlig gæld							
Konvergensprogram 2002		43.9	42.1	39.2	36.7	34.5	26.0
Konvergensprogram 2003		45.5	42.7	41.2	38.7	36.4	27.5
Ændring.....		1.6	0.6	2.0	2.0	1.9	1.5

A2.2. Ændringer i de mellemfristede antagelser frem til 2010

Antagelserne om skatte- og udgiftspolitikken er ændret siden KP2002 som følge af aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst, og den tilknyttede nedjustering af målet for væksten i det offentlige forbrug. Aftalen reducerer skatteprovenuet med omkring 0,7 pct. af BNP frem til 2010. Det lavere skatteprovenu er finansieret af de indbyggede reserver (sikkerhedspuljen) i den oprindelige *DK2010-plan* og en reduktion af den offentlige forbrugsvækst på 0,3 pct-enheder i 2004 og 0,5 pct.-enheder i 2005 sammenlignet med KP2002.

Den mellemfristede fremskrivning af beskæftigelsen er kun ændret en anelse siden sidste års Konvergensprogram. Det demografiske grundforløb indebærer en marginalt lavere strukturel beskæftigelse i 2010, hvilket dog modvirkes af nye data for tilgangen til førtidig tilbagetrækning. I forløbet med konstante tilgangsfrekvenser til førtidig tilbagetrækning falder den strukturelle beskæftigelse med 26.000 personer fra 2003 til 2010, hvilket er det samme som i KP2002, *jf. tabel A2.2.*

Ændrede antagelser om den fremtidige tilgang til efterløn medfører et bidrag på -7.500 personer til beskæftigelsen i 2010 sammenlignet med et positivt bidrag på 3.000 personer i KP2002.

Det opvejes delvist af et bidrag fra indførslen af beskæftigelses-fradraget på 3.500 personer. Alligevel skønnes den strukturelle beskæftigelse at falde med 1.000 personer fra 2003 til 2010 i fravær af yderligere strukturelle tiltag, hvilket skal sammenlignes med en stigning på 5.000 personer i KP2002.

Tabel A2.2. Bidrag til stigning i strukturel beskæftigelse mellem 2003 og 2010, 1.000 personer

	konv2002	konv2003
Demografisk grundforløb (uændret erhvervsdeltagelse).....	-40	-42
Konstant tilgang til overgangsydelse	+9,5	+10,5
Konstant tilgang til førtidspension	+7	+9,5
Konstant tilgang til efterløn	-3	-3,5
Konstant tilgangsforløb	-26	-26
Ændret tilgang til førtidspension, førtidspensionsreform m.v.	+19,5	+17
Ændret tilgang til efterløn, efterlønsreform mv.....	+3	-7,5
Omlægning af barselsorlov mv.	-2,5	-2
Flere i arbejde	+10	+10
Effekten af beskæftigelsesfradrag i skatteaftalen, 2003.....	-	+3,5
Andre bidrag (primært som følge af konjunkturskøn for 2004) ..	+1,5	+4
Reform neutralt/udmøntet stigning i strukturel beskæftigelse	5	-1
Krav til yderligere tiltag der øger erhvervsdeltagelsen	+41	+32
Krav til yderligere tiltag der reducerer ledigheden	+21	+21
Krav til yderligere tiltag i alt	+62	+53
Samlet stigning i strukturel beskæftigelse	66	52

Kilde: Egne beregninger.

På den anden side har den skønnede stigning i arbejdstiden som følge af lettelsen af marginals-katten en positiv effekt på de offentlige finanser. Det reducerer kravet til den samlede stigning i den strukturelle beskæftigelse med ca. 5.500 personer og står dermed for knap halvdelen af nedsættelsen af dette krav (fra 66.000 til 52.000 personer).

Samlet er kravet til yderligere strukturelle reformer dermed reduceret fra 62.000 personer i KP2002 til 53.000 personer.

Bilagstabeller

Tabel B.1 Nøgletal for dansk økonomi

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Realvækst i pct. -----										
Privat forbrug	-1,9	0,4	1,9	1,3	3,0	2,4	2,5	2,6	2,2	2,3	2,3
Offentligt forbrug	1,1	2,1	2,1	-0,2	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Boligbyggeri	9,9	-14,2	6,6	5,0	2,0	2,5	2,4	2,3	2,4	2,3	2,3
Erhvervs investeringer	8,5	4,8	-0,7	0,6	3,6	3,1	2,7	2,6	2,4	2,4	2,4
Offentlige investeringer.....	5,6	13,3	-3,1	-2,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Lagerinvesteringer ¹⁾	0,6	-0,3	-0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Endelig indenlandsk eftersp.	1,9	0,9	1,2	1,2	2,5	2,0	2,0	2,0	1,8	1,9	1,9
Eksport	13,0	3,0	5,8	2,9	4,5	4,4	3,5	3,6	3,5	3,4	3,5
Heraf industrieksport	11,1	1,6	5,5	3,4	5,4	5,0	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Import	11,3	1,9	4,2	2,8	5,4	4,3	4,1	4,1	4,0	4,0	4,0
BNP.....	2,9	1,4	2,1	1,4	2,3	2,2	1,9	1,9	1,7	1,7	1,7
BVT, private byerhverv.....	4,9	2,8	0,7	1,5	2,4	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
	----- Vækst i pct. -----										
Timelønsomkostninger.....	3,9	4,3	4,5	4,0	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Timelønninger.....	3,6	4,2	4,2	3,9	3,7	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Timeproduktivitet, byerhverv	3,2	3,2	1,6	2,5	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Private disp.indkomster	2,2	1,0	2,3	2,0	2,6	2,2	2,5	2,6	2,2	2,3	2,3
Eksportpriser.....	9,2	2,2	-2,9	0,3	0,9	1,9	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6
Importpriser.....	9,7	2,3	-0,2	-1,0	0,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Forbrugerpriser	2,9	2,4	2,5	2,3	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kontantprisen på ejerboliger.....	6,5	6,0	2,7	3,5	1,5	2,0	1,9	2,1	2,3	2,4	2,5
	----- Pct. -----										
Obligationsrente	5,6	5,1	5,1	4,2	4,8	5,2	5,7	6,1	6,1	6,1	6,1
	----- Mia. kr. -----										
Betalingsbalance..... ¹⁾	19,9	40,7	39,3	43,5	46,0	53,8	56,4	60,4	63,0	64,7	67,3
Renter og udbytter.....	-32,1	-24,8	-21,2	-26,4	-24,9	-24,1	-23,1	-21,0	-20,2	-18,7	-16,8
Offentlig sektors saldo	31,7	36,6	26,6	16,6	18,7	27,4	30,0	32,8	35,4	37,2	39,6
Heraf renter	-23,3	-18,9	-18,4	-15,8	-14,8	-13,6	-12,1	-10,0	-7,7	-5,3	-2,9
	----- Pct. af BNP -----										
Betalingsbalance.....	1,6	3,1	2,9	3,1	3,1	3,5	3,5	3,6	3,6	3,6	3,6
Offentlig sektors saldo	2,5	2,8	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,0	2,0	2,1	2,1
Privat finansiel opsparing.....	-0,9	0,3	0,9	1,9	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5
Skattetryk, pct. af BNP.....	49,5	49,8	48,8	48,5	48,1	47,9	47,6	47,5	47,4	47,4	47,4
Udgiftstryk, pct. af BNP.....	53,8	54,2	54,4	54,0	53,2	52,6	52,3	52,2	52,0	51,9	51,8
	----- 1.000 personer -----										
Samlet beskæftigelse.....	2.734	2.750	2.740	2.723	2.738	2.751	2.762	2.770	2.776	2.783	2.789
Heraf offentlig	821	829	840	840	843	845	848	849	851	853	855
Heraf privat	1.913	1.921	1.900	1.883	1.895	1.906	1.914	1.920	1.925	1.929	1.934
Arbejdsstyrke	2.884	2.895	2.885	2.893	2.901	2.907	2.910	2.913	2.915	2.917	2.919
Registrerede ledige	150	145	145	170	163	155	148	143	139	134	130
Som pct. af arbejdsstyrken	5,2	5,0	5,0	5,9	5,6	5,3	5,1	4,9	4,8	4,6	4,5
Do. EU-definition	4,4	4,3	4,2	5,1	4,9	4,6	4,4	4,2	4,1	4,0	3,9

1) Lagerændringernes bidrag til BNP vækst.

Tabel B.2. Vækstdekomponering

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2007-10	
BNP-vækst (faste priser)	B1g	2,1	1,4	2,3	2,2	1,9	1,7
BNP (løbende priser).....	B1g	1365	1413	1471	1536	1598	1863
BNP-deflator.....		0,9	2,1	1,8	2,2	2,1	2,1
Forbrugerprisindeks (HICP) .		2,4	2,2	1,8	1,7	1,7	1,7
Beskæftigelsesvækst.....		-0,4	-0,6	0,5	0,5	0,4	0,2
Produktivitet.....		2,4	2,0	1,7	1,7	1,5	1,6
<i>Vækstkomponenter:</i>		----- Realvækst i pct. -----					
Privat forbrug.....	P3	1,9	1,3	3,0	2,4	2,5	2,3
Offentligt forbrug	P3	2,1	-0,2	0,7	0,5	0,5	0,5
Faste bruttoinvesteringer	P51	-1,2	2,4	3,5	2,9	2,6	2,4
Lagerændringer ¹⁾	P52+53	-0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Eksport	P6	5,8	2,9	4,5	4,4	3,5	3,5
Import	P7	4,2	2,8	5,4	4,3	4,1	4,1
<i>Bidrag til BNP vækst</i>							
Indenlandsk efterspørgsel		1,5	0,8	2,3	1,9	1,9	1,8
Lagerændringer ¹⁾	P52+53	-0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Nettoeksport	B11	0,9	0,2	-0,1	0,3	0,0	-0,1

1) Bidrag til BNP-vækst.

Tabel B.3. Offentlige finanser

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010	
	----- Pct. af BNP -----						
<i>Nettofordringsherværelser</i>							
Offentlig sektor	S13	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Staten	S1311	1,0	0,2	0,4	1,0	1,0	1,3
Kommuner	S1313	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fonde	S1314	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8
<i>Offentlig sektor</i>							
Indtægter i alt	ESA	55,9	55,2	54,5	54,4	54,2	53,9
Udgifter i alt	ESA	54,4	54,0	53,2	52,6	52,3	51,8
Nettofordringsherværelser	B9	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Nettorentebetalinger		1,4	1,1	1,0	0,9	0,8	0,2
Primære saldo		2,9	2,3	2,3	2,7	2,6	2,3
<i>Indtægter</i>							
Skatter	D2+D5	48,8	48,5	48,1	47,9	47,6	47,4
Sociale bidrag	D61	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Renteindtægter	D41	2,3	2,2	2,1	2,2	2,3	2,3
Andet		3,2	2,8	2,6	2,8	2,8	2,7
Indtægter i alt	ESA	55,9	55,2	54,5	54,4	54,2	53,9
<i>Udgifter</i>							
Offentligt forbrug	Co	26,3	26,1	26,0	25,8	25,7	25,5
Indkomstoverførsler til husholdninger	ty	17,5	17,8	17,5	17,2	17,0	17,2
Indkomstoverførsler til priv. institutioner og udland	taou	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Renteudgifter	D41	3,7	3,3	3,1	3,1	3,0	2,4
Subsidier	D3	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1
Investeringer	P51	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Andet	res	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Udgifter i alt	ESA	54,4	54,0	53,2	52,6	52,3	51,8

Tabel B.4. Dekomponering af udviklingen i ØMU-gælden

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010	
	----- Pct. af BNP -----						
Offentlig gæld		45,5	42,7	41,2	38,7	36,4	27,5
Ændring i offentlig gæld		0,2	-2,8	-1,5	-2,5	-2,3	-8,9
Bidrag til ændring i offentlig gæld							
Primær saldo (excl. fonde)		-2,7	-2,1	-2,2	-2,7	-2,7	-12,9
Renteudgifter	D41	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7	7,1
Nominal BNP-vækst	B1g	-1,4	-1,5	-1,7	-1,7	-1,5	-6,3
<i>Andre faktorer med indflydelse på gældsudviklingen</i>		2,5	-1,1	0,6	0,2	0,2	3,2
<i>Heraf: Privatiserings indtægter</i>		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Implicit rente af gæld		6,9	6,5	6,3	6,3	6,4	6,1

Tabel B.5 Konjunkturrensning af de offentlige finanser

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010
	----- Pct. af BNP -----					
BNP vækst (faste priser) B1g	2,1	1,4	2,3	2,2	1,9	1,7
Offentlig saldo B9	1,6	1,2	1,3	1,8	1,9	2,1
Nettorenteudgifter	1,4	1,1	1,0	0,9	0,8	0,2
Potentiel BNP-vækst	2,4	2,4	1,8	2,1	1,8	1,7
Output gab	0,3	-0,7	-0,2	-0,1	0,0	0,0
Strukturel saldo ekskl. fonde.....	1,6	2,0	1,7	1,8	1,9	2,1
Strukturel primære saldo ekskl. fonde	2,6	3,2	2,8	2,7	2,6	2,4

Tabel B.6. Ændringer i forhold til tidligere konvergensprogram

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2010
	----- Årlig stigning -----					
BNP-vækst	Blg					
Konvergensprogram 2002	1.5	2.2	1.8	1.7	1.8	1.8
Konvergensprogram 2003	2.1	1.4	2.3	2.2	1.9	1.7
Ændring.....	0.6	-0.8	0.5	0.5	0.1	-0.1
Offentlig saldo	B9					
Konvergensprogram 2002	2.1	2.2	2.5	2.4	2.2	2.2
Konvergensprogram 2003	1.7	1.2	1.3	1.8	1.9	2.1
Ændring.....	-0.4	-1.0	-0.8	-0.6	-0.3	-0.1
Offentlig gæld						
Konvergensprogram 2002	43.9	42.1	39.2	36.7	34.5	26.0
Konvergensprogram 2003	45.5	42.7	41.2	38.7	36.4	27.5
Ændring.....	1.6	0.6	2.0	2.0	1.9	1.5

Tabel B.7. Langsigtede offentlige finanser og udvalgte antagelser

	2003	2005	2010	2020	2030	2040	2050	2060	2070
	Pct. af BNP	----- Ændring i forhold til 2003 -----							
Offentlige udgifter i alt ekskl. rentebetalinger	50,7	-0,3	-0,8	0,4	3,4	4,7	3,3	4,5	5,2
- Offentligt forbrug	24,3	-0,1	-0,4	-0,1	1,8	2,9	2,5	3,0	3,3
- Sundhed og pleje	8,1	-0,1	-0,2	0,5	1,8	2,4	2,3	2,3	2,3
- Offentlige overførsler ¹⁾ ...	17,2	-0,3	-0,4	0,7	1,8	1,7	0,8	1,2	1,4
- Folkepension	4,4	0,2	1,0	1,9	2,7	3,2	2,5	2,6	2,9
Offentlige indtægter i alt ..	55,2	-0,8	-1,5	-0,7	0,4	1,2	0,7	1,2	1,5
- Skat af pensions- udbetalinger, netto	-	0,0	0,2	0,9	1,7	2,5	2,7	2,7	2,7
		----- Pct. af BNP -----							
Pensionsformue	117	124	144	180	209	220	217	226	227
<i>Antagelser</i>		----- Pct. -----							
Nominelt BNP pr. beskæftiget	4,1	3,9	3,6	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7	3,8
Nominelt BNP	3,5	4,4	3,9	3,6	3,3	3,8	3,8	3,6	4,0
Real BNP	1,4	2,2	1,7	1,9	1,6	2,0	2,1	1,8	2,2
Erhvervsfrekvens, mænd (20-64 år)	86,2	86,2	85,8	85,3	84,2	84,5	84,3	83,4	83,8
Erhvervsfrekvens, kvinder (20-64 år)	76,3	76,3	76,6	75,8	74,3	75,0	74,7	73,5	74,3
Erhvervsfrekvens, i alt (20-64 år)	81,3	81,3	81,2	80,5	79,2	79,7	79,5	78,5	79,1
Ledighed (pct. af arbejdsstyrken)	5,9	5,3	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Strukturel ledighed	5,4	5,2	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5

Anm.: Fremskrivningen indebærer at ledighed og erhvervsdeltagelsen opdelt på køn, alder og herkomst efter 2010 fastholdes konstante. Ændringer i erhvervsdeltagelsen efter 2010 afspejler udelukkende ændringer i befolkningens sammensætning på køn, alder og herkomst. Skatteindtægter følger underliggende udviklingen i BNP efter 2010, men med centrale antagelser blandt andet for så vidt angår pensionsopsparing. Udgifterne til overførsler er før skat (og således ikke direkte sammenlignelige med figur A1.3, hvor udgifterne er efter skat og afgifter).

- 1) Overførsler fra sociale kasser og fonde (ATP m.v.) er ikke medtaget.

Tabel B.8. Eksogene antagelser

ESA	2002	2003	2004	2005	2006	2007- 2010
	----- Pct. af BNP -----					
Kort-rente (årsghs.)	3,5	2,4	2,4	3,3	4,1	4,9
Lang-rente (årsghs.)	5,1	4,2	4,8	5,2	5,7	6,1
USA: Lang-rente (10 års)	4,6	4,0	4,6	5,1	5,6	6,0
USD/EURO valutakurs (årsghs.)	0,94	1,12	1,13	1,13	1,13	1,13
Valutakurs vis-á-vis EURO	7,43	7,43	7,44	7,44	7,44	7,44
BNP-vækst verden (ekskl.EU) ..	3,2	3,5	4	4,5	4	3,5
USA	2,4	2,1	2,5	3,3	3,2	3,0
Japan	0,1	1,2	1,3	1,5	2,2	2,3
BNP-vækst EU-15	1	0,8	2,2	2,4	2,4	2,4
Real markedsvækst, industri	1,4	4,0	7,5	5,3	4,6	4,6
Import volumen verden (ekskl.EU)	4,1	6,3	7,1	7,4	7,0	7,6
Olie priser (Brent. USD/barrel)	24,9	27,5	25,0	25,5	26,0	27,2
Ikke-olie råvarepriser	3,5	10,3	2,5	1,6	-0,1	1,0